

**KORONAVİRÜS HASTALIĞININ (COVID-19)
ÇALIŞANLARIN KAYGI, KORKU VE STRES
DÜZEYLERİNE ETKİSİ: KAMU SAĞLIK
ÇALIŞANLARI VE EMNİYET MENSUPLARI
ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

Mahmut ATEŞ

**Yüksek Lisans Tezi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Orhan ÇINAR
2022
Her Hakkı Saklıdır.**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI**

Mahmut ATEŞ

**KORONAVİRÜS HASTALIĞININ (COVID-19) ÇALIŞANLARIN
KAYGI, KORKU VE STRES DÜZEYLERİNE ETKİSİ: KAMU
SAĞLIK ÇALIŞANLARI VE EMNİYET MENSUPLARI ÜZERİNE
BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Orhan ÇINAR**

ERZURUM- 2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Koronavirüs Hastalığının (Covid-19) Çalışanların Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerine Etkisi: Kamu Sağlık Çalışanları ve Emniyet Mensupları Üzerine Bir Alan Araştırması” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

(X) Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

() Tezimin makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

01.08.2022

Aslı Islak İmzalıdır

Mahmut ATEŞ

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Orhan ÇINAR danışmanlığında, Mahmut ATEŞ, tarafından hazırlanan bu çalışma, 28.07.2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Fatih YILDIRM

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Orhan ÇINAR

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK

Aslı Islak İmzalıdır

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir

..... / / 2022

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
TABLolar LİSTESİ	V
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1.SALGIN (PANDEMİ) KAVRAMI	4
1.2.DÜNYADA YAŞANAN PANDEMİLER	5
1.2.1.Sars	5
1.2.2. Ebola.....	6
1.2.3. Çiçek Hastalığı	6
1.2.4. İspanyol Gribi.....	7
1.2.5. Veba	7
1.2.6. AIDS.....	7
1.2.7. Covid-19 Pandemisi	8
1.3.COVID-19 VE PSİKOLOJİK ETKİLERİ.....	13
1.3.1.Covid-19 ve Kaygı	13
1.3.2.Covid-19 Kaygısı ile İlgili Yapılan Çalışmalar	15
1.3.3.Covid-19 ve Korku.....	21
1.3.4.Covid-19 Korkusu ile İlgili Yapılan Çalışmalar	23
1.3.5.Covid-19 ve Stres	28
1.3.6.Covid-19 Stresi ile İlgili Yapılan Çalışmalar	30
İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMA.....	34
2.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ.....	34
2.2.ÖNKABULLER VE SINIRLILIKLAR	35
2.3.YÖNTEM.....	36
2.3.1.Evren ve Örneklem.....	36

2.3.2. Veri Toplamada Kullanılan Ölçekler	37
2.3.3. Kullanılan İstatistiksel Analizler	38
2.4.BULGULAR.....	39
2.4.1.Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri.....	40
2.4.2.Araştırmaya Katılanların Covid-19 Vaka Durumları.....	40
2.4.3.Normallik Analizi.....	41
2.4.4.Güvenilirlik Analizi.....	42
2.4.5.Ölçeklere Ait Ortalamalar	42
2.4.6.Kuruma Göre Covid-19 Kaynaklı Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	44
2.4.7.Covid-19 Kaynaklı Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	45
2.4.8.Covid-19 Kaynaklı Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerinin Covid-19 Vaka Durumlarına Göre Karşılaştırılması	58
SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR	74
EKLER	84
EK-1: Anket Formu	84
Ek-2: Etik Kurul Onayı	86
ÖZGEÇMİŞ	87

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KORONAVİRÜS HASTALIĞININ (COVID-19) ÇALIŞANLARIN KAYGI, KORKU ve STRES DÜZEYLERİNE ETKİSİ: KAMU SAĞLIK ÇALIŞANLARI VE EMNİYET MENSUPLARI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Mahmut ATEŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Orhan ÇINAR

2022, 98 Sayfa

Jüri:

Prof. Dr. Orhan ÇINAR

Doç. Dr. Fatih YILDIRIM

Doç. Dr. Sekan NAKTİYOK

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 salgınıyla mücadele sürecinde en ön saflarda görev alan sağlık çalışanları ile emniyet mensuplarının kaygı, korku ve stres düzeylerinin tespit edilmesidir. Çalışma evrenini Erzurum ilinde görev yapan sağlık çalışanları ve emniyet mensupları oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre sağlık çalışanları ile emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı ve stres düzeyleri istatistiksel olarak farklı olmasına rağmen, korku düzeyleri değişmemektedir. Sağlık çalışanlarının kaygı ve stres düzeyleri daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaygı, Korku, Stres, Covid-19, Sağlık çalışanları, Emniyet mensupları

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE EFFECTS OF CORONAVIRUS (COVID-19) DISEASE ON EMPLOYEES’ ANXIETY, FEAR AND STRESS LEVELS: A SURVEY STUDY ON PUBLIC HEALTH PROFESSIONALS AND POLICE PERSONNEL

Mahmut ATEŞ

Advisor: Prof. Dr. Orhan ÇINAR

2022, 98 Pages

Jury:

Prof. Dr. Orhan ÇINAR

Doç. Dr. Fatih YILDIRIM

Doç. Dr. Sekan NAKTİYOK

The aim of this study is to determine the anxiety, fear and stress levels of healthcare professionals and police personnel who are at the forefront of the fight against the Covid-19 pandemic. The population of the study consists of healthcare professionals and police personnel working in Erzurum.

According to the findings obtained as a result of the research, although the anxiety and stress levels of healthcare professionals and police officers due to Covid-19 are statistically different, their fear levels do not change. Anxiety and stress levels of healthcare professionals were found to be higher.

Keywords: Anxiety, Fear, Stress, Covid-19, Healthcare professionals, Police personnel

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Araştırmanın Hipotezleri.....	35
Tablo 2.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	40
Tablo 2.3. Katılımcıların Covid-19 Vaka Durumları	41
Tablo 2.4. Normallik Analizi.....	41
Tablo 2.5. Ölçeklerin Madde Sayıları ve Cronbach Alfa Katsayıları	42
Tablo 2.6. Ölçeklere Ait Ortalamalar	42
Tablo 2.7. Çalışılan Kuruma Göre Covid-19 Kaynaklı Psikolojik Etkiler (t Testi).....	44
Tablo 2.8. Cinsiyete Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi).....	46
Tablo 2.9. Medeni Duruma Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	47
Tablo 2.10. Çocuk Sahipliğine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	48
Tablo 2.11. Yaş Değişkenine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA)	50
Tablo 2.12. Sağlık Çalışanlarının Cinsiyetlerine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	50
Tablo 2.13. Sağlık Çalışanlarının Medeni Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	52
Tablo 2.14. Sağlık Çalışanlarının Görev Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	53
Tablo 2.15. Emniyet Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	54
Tablo 2.16. Emniyet Mensuplarının Medeni Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	55
Tablo 2.17. Emniyet Mensuplarının Görev Değişkenine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	56

Tablo 2.18. Demografik Özelliklere Göre Ortalamaların Karşılaştırılması (Özet Tablo)	57
Tablo 2.19. Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	58
Tablo 2.20. Yakın Çevrede Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	59
Tablo 2.21. Sağlık Çalışanlarının Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	60
Tablo 2.22. Sağlık Çalışanlarının Yakın Çevresinde Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	62
Tablo 2.23. Sağlık Çalışanlarının Enfeksiyon Kliniğinde Çalışma Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	63
Tablo 2.24. Emniyet Mensuplarının Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	64
Tablo 2.25. Emniyet Mensuplarının Yakın Çevresinde Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)	65
Tablo 2.26. Covid-19 Vaka Durumlarına Göre Ortalamaların Karşılaştırılması (Özet Tablo)	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Covid-19 Pandemisinde Önemli Gelişmelerin Kronolojik Sıralaması.....	9
Şekil 1.2. Türkiye’deki Koronavirüs Vaka Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle.....	10
Şekil 1.3. Türkiye’deki Koronavirüs Ölüm Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle	11
Şekil 1.4. Dünya Koronavirüs Vaka Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle	11
Şekil 1.5. Dünya Koronavirüs Ölüm Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle	12
Şekil 2.1. Araştırmanın Modeli.....	34

ÖN SÖZ

Yüksek lisans öğrenimim boyunca her türlü bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan, zamanını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Orhan ÇINAR'a, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünün kıymetli öğretim elemanlarına, tez çalışmamı titizlikle inceleyen ve çok değerli katkılarda bulunan jüri üyeleri Doç. Dr. Fatih YILDIRIM ve Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK'a,

Bugünlere gelmemde maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, dualarını eksik etmeyen annem Feride ATEŞ ve rahmetli babam Recep ATEŞ'e,

Yüksek lisans öğrenimim süresince desteğini hep hissettiğim, her anımda yanımda olan kıymetli eşim Aleyna ATEŞ'e,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mahmut ATEŞ

Erzurum, 2022

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, 2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ile mücadelenin en ön safında yer alan sağlık çalışanları ile risk gruplarından biri olan emniyet mensuplarının bu dönemde yaşadıkları kaygı, korku ve stres düzeylerinin belirlenmesidir. Ayrıca sağlık ve emniyet meslek mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin kişisel özelliklerine ve Covid-19 vaka durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan Koronavirüs Hastalığı (Covid-19) çok hızlı bir şekilde yayılım göstererek tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi (salgın) olarak ilan edilen hastalığın sebebi olan virüs, Haziran 2022 itibariyle yaklaşık 540 milyon kişiye bulaşmış ve bunlardan yaklaşık 6,3 milyon kişi hayatını kaybetmiştir. Geçmiş tarihlerde de dünya birçok salgın hastalık görmüş ve yıkıcı etkilerini yaşamıştır. Ancak Covid-19 salgını diğerlerinden farklı olarak dünyanın neredeyse her yerine yayılarak küresel bir nitelik göstermiştir. Bir başka deyişle bu salgın, sadece düşük ve orta gelirli ülkelerde değil tüm dünyada yayılım göstermiştir.

Dünyada hızlıca yayılan bu virüs karşısında devletler sıkı tedbirler uygulamaya başlamışlardır. Seyahat kısıtlamaları getirilmiş, sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş, virüs bulaşma riskinin fazla olduğu işletmeler için işyeri kapatma tedbirleri uygulanmıştır. Ayrıca bütün kültürel ve sosyal aktivitelere ara verilmiştir. Ülkeler ekonomik olarak yönlerini sağlığa çevirmiş ve kamu harcamalarının büyük çoğunluğu sağlık alanına kaymıştır.

Virüsün insanlara bulaşma şekli ortamda bulunan virüslü damlacıkların nefes ve temas yoluyla vücuda girmesi ile olmaktadır. Ayrıca virüs herhangi bir belirti göstermeden de bulaşabilmektedir. Virüsü taşıyan vakalarda en sık görülen belirtiler ateş, kuru öksürük ve nefes darlığıdır. Bunların yanında baş ağrısı, boğaz ağrısı, tat ve koku alma duyusu kaybı ile durumu ağır olanlarda zatürre ve ağır akut solunum yolu enfeksiyonu görülebilmektedir.

Salgın sürecinde alınan tedbirler neticesinde bozulan ekonomik düzende işverenler ya işyerlerini kapatmışlar ya da küçülmeye gitmişlerdir. Devlet tarafından ise zor durumda kalanlar için birtakım koruyucu ve destekleyici tedbirler alınmış, kanuni düzenlemeler yapılmış olsa da gerek sağlık açısından gerekse ekonomik anlamda yaşanan olumsuzluklar hemen hemen tüm ülkelerde bireylerin psikolojik olarak etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır.

Covid-19 salgını sürecinden psikolojik olarak etkilenen bireylerin fiziksel olarak etkilenenlerden daha fazla olduğuna yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Yaşanan süreç bireylerde kaygı, korku ve stres gibi olumsuz duygular oluşmasına neden olmuştur. Ancak salgından herkes aynı şekilde etkilenmemiştir. Salgının farklı gruplar açısından farklı risk etmenlerine sahip olması nedeniyle etkilerinin ayrıştığı söylenmektedir (Demir vd., 2021).

Ayrışan grupların en önemlilerinden birisinin geçmişten günümüze kadar dünyanın birçok yerinde karşılaşılan salgınlarda olduğu gibi Covid-19 salgını ile mücadelede de en ön sırada bulunan sağlık çalışanlarının olduğu görülmektedir. Salgının ilk dönemlerinden itibaren hızla artan vaka sayıları ve ölüm oranlarındaki yükseklik sağlık çalışanlarının çok yoğun mesailer harcamasına, zor ve stresli bir tecrübeye sahip olmalarına neden olmuştur (Kızıloğlu, 2021: 8).

Birçok kliniğin Covid-19 kliniğine dönüştürülmeye başlaması, virüs hakkında sağlık çalışanlarının yeterli bilgiye sahip olamaması, ekipman yetersizliği, aile üyelerine virüs bulaştırma korkusu, sürecin öngörülemezliği, katı güvenlik önlemleri gibi faktörler de eklendiğinde sağlık çalışanları fiziksel olarak etkilenmenin yanı sıra psikolojik olarak da olumsuz etkilenmiştir (Özcan, 2021: 5).

Ayrıca salgın döneminde alınan önlemlerin uygulanabilmesi amacıyla görev alan kolluk kuvvetleri de salgının en ön sıralarında görev alan bir kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokağa çıkma kısıtlamalarının olduğu günlerde kurallara uymayanların denetimi, Covid-19 tanısı nedeniyle karantina altına alınan bireylerin karantina kurallarına uyup uymadığının kontrollerinin yapılması ve şehiriçi/shehirlerarası ulaşımında kurallara uymayan vatandaşların tespiti amacıyla yol kontrolü şeklinde uygulama yaparak aktif görev alan kolluk kuvvetleri mensupları da süreçten olumsuz yönde etkilenmişlerdir.

Yetersiz ekipman ve denetimler esnasında Covid-19 tanılı bireylerle temas etme olasılığı kolluk kuvveti personelinin de psikolojik olarak etkilenmesine neden olmuştur.

Çalışmamızda Covid-19 salgınıyla mücadelede en ön saflarda yoğun mesai harcayarak büyük özveri gösteren ve Erzurum ilinde görev yapan sağlık çalışanları ve emniyet mensuplarından anket yoluyla elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiş; bu iki meslek mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeyleri incelenmiş ve salgın kaynaklı bu olumsuz duygularla başa çıkma adına öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak salgın (pandemi) kavramı ve buna bağlı olarak yakın zamanda yaşanan ve tüm dünyayı oldukça derinden etkileyen Covid-19 salgını ele alınacaktır. Ardından bu salgından kaynaklanan psikolojik etkilerden kaygı, korku ve stres kavramları ve bu konularda yapılmış olan uluslararası ve ulusal yayınlar incelenecektir.

1.1.SALGIN (PANDEMİ) KAVRAMI

Endemi sözcüğü, eski Yunancada “en” ve “demos” sözcüklerin birleşiminden türetilmiştir. Eski Yunancada “en” içinde, “demos” insanlar anlamına gelmektedir. Bir sıfat olan endemi, belirli bir nüfus içinde her zaman var olan bir hastalığı tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Epidemiyolojik olarak, bulaşıcı bir hastalık dışarıdan herhangi bir etki olmadan belli bir popülasyonda varlığını sürdürebiliyorsa, bu hastalığın popülasyonda endemik olduğu söylenir. Epidemi/salgın, eski Yunancada “epi” üzerinde, “demos” insanlar sözcüklerinin birleşiminden türetilmiştir. Epidemiyolojik olarak, belli bir insan popülasyonunda, belli bir periyotta, yeni vakalar gibi görülen ancak önceki tecrübelerle göre beklenenden fazla etki gösteren hastalık anlamına gelmektedir. Pandemi ise Eski Yunancada tüm anlamına gelen “pan” ile insanlar anlamına gelen “demos” kelimelerinden türetilmiştir. Epidemiyolojik olarak, bir kıta hatta tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara/epidemilere verilen genel bir addır. Sonuçta bir hastalık belli bir bölgede, belli hızda görülüyorsa, o hastalık o bölgede endemiktir. Eğer bir hastalık bir bölgede beklenilenin üzerinde bir hızda görülmeye başlar ise epidemik olur, yani salgın kavramı ortaya çıkmış olur. Eğer bu salgın bütün dünyayı etkileyecek şekilde yayılırsa, o zaman pandemik bir hastalıktan söz edilir (Tapırsız, Kıykaç Altınbaş, 2020; Honigsbaum, 2009: 7). Pandemi hastalığın kişilere bulaşarak oldukça hızlı şekilde yayıldığı, şiddetli seyrettiği, yakalananların ölüp ya da tamamen iyileştiği, hastalıktan kurtulanların uzun süreli veya yaşam boyu bağışıklık geliştirdiği ve belirli bir oranda taşıyıcılık bulunduğu şeklinde bir seyir izlemektedir (Tunç, Atıcı, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımına göre pandemi, dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara

verilen genel isimdir. Bu bağlamda bir hastalığın pandemik olarak kabul edilmesi için üç kriter gerekmektedir (Tekin, 2021):

1. Yeni bir virüs olması
2. İnsanlara kolayca geçebilmesi
3. İnsandan insana kolay ve sürekli şekilde bulaşması.

Bu kriterler gerçekleştikten sonra DSÖ, dünyada pandeminin varlığını ilan etmektedir. Bunun nedeni tüm dünyayı etkileyen salgının bireyler arasında kolay ve hızlı bir şekilde bulaşıyor olmasıdır.

Salgının insanlara etkisi virüsün özelliğine, toplumların yaşam alışkanlıklarına, birey ve toplumun sosyo-ekonomik yapısına, sağlık hizmetlerinin etkinliği gibi durumlara göre farklılık göstermektedir.

1.2.DÜNYADA YAŞANAN PANDEMİLER

Pandemiler insanlık tarihi boyunca sadece enfekte olan bireyleri değil tüm toplumu etkilediğinden büyük sorunlar çıkarmıştır. Günümüzde yaşanan Covid-19 pandemisinin tüm dünya adına yaratacağı sonuçları kesin bir şekilde belirlemek mümkün olmamaktadır. Aşağıda geçmişten bugüne yaşanan salgınlar hakkında bilgiler yer almaktadır.

1.2.1.Sars

Sars virüsü, ilk kez Şubat 2003'de Çin'de görülen ve Türkçeye şiddetli akut solunum yetmezliği olarak çevrilen solunum yolu rahatsızlığına neden olan bir korona virüstür. Esasen 2002 yılının son aylarında Uzak Doğu Asya'da görülmüş ve gribal bir enfeksiyon olarak kayıt altına alınmıştır. Ancak, sonraları ağır semptom gösteren hastalarda solunum yetmezliği nedeniyle ölüm vakaları görülmeye başlanmış ve Çin Sağlık Bakanlığı tarafından 11 Şubat 2003 tarihinde SARS olgusu Dünya Sağlık Örgütüne bildirilmiştir. Sars Çin dışında ilk kez 28 Şubat 2003 tarihinde görülmüştür (Özkaya Parlakay, Kara, 2010).

Sars virüsü damlacık yolu, hava yolu ve vücut sıvıları olmak üzere üç yolla insanlara bulaşmaktadır. Bahse konu virüsün 2 ila 10 gün arasında kuluçka dönemi bulunmaktadır (Durmaz Akyol, 2005).

Sars salgını kapsamında dünyada 8422 vaka görülmüş ve bu vakaların 916'sı ölüm ile sonuçlanmıştır. Dünya genelinde 37 ülkeye yayılan salgın %50 oranında 65 yaş ve üstünü etkilemiştir (Parıldar, 2020)

1.2.2. Ebola

Ebola virüsü ilk olarak 1976 yılında Orta Afrika'da bugünkü adıyla Demokratik Kongo Cumhuriyeti olan Zaire ve Sudan'da ölüm hızı yüksek bir salgın olarak tespit edilmiş, ismini de tespit edildiği bölge yakınlarında yer alan Ebola nehrinden almıştır (Karatay vd., 2015). Bu salgının yayılmasında günümüze kadar herhangi bir hayvan kaynak olarak gösterilememiştir. Odak noktası Afrika'daki meyve yarasaları olsa da bu henüz kanıtlanamamıştır. Hastalığa neden olan virüsler insanlara daha önce virüs bulaşmış hayvanlar veya virüs nedeniyle hasta, ölü olan kişilerle doğrudan temas neticesinde bulaşabilmektedir. Ayrıca tedavide kullanılan virüslü malzemelerle temas eden kişilere de hastalık bulaşmaktadır. Aniden beliren ateş, devamında ağır gribal enfeksiyon gibi seyreden belirtiler ve kanamalar ebola virüsünün varlığına işaret eder. Bazı Afrika ülkelerinde, sağlık sisteminin yetersizliği ve insanların hijyen kurallarına uygun hayat şartlarının olmaması Ebola virüsü hastalığının kontrol altına alınmasını zorlaştırmıştır (Tülek, Erdinç, 2015).

Virüsün kuluçka süresi 2-14 gündür. Ancak 21 güne kadar sürdüğü de görülmüştür. Virüs hastalanan kişinin bağışıklık sistemini yok eder ve hasta enfeksiyona karşı mücadele edemez. Bahse konu virüs en etkili dönemini 2014-2016 yılları arasında Gine, Liberya, Sierra Leone ülkelerinde göstermiştir. Bu yıllarda yaklaşık 30 bin kişi virüsten etkilenmiş ve hastaların 11 binden fazlası ölmüştür (Açıkel, 2010).

1.2.3. Çiçek Hastalığı

Çiçek hastalığı, herhangi bir yaş grubunun olmadığı, herkeste görülebilen irinli kabarcıkların olduğu, ciltte izler bırakan ateşli bulaşıcı bir hastalıktır. Her yaşta görülebilmesine rağmen çocuklarda daha sık rastlanmaktadır (Karaimamoğlu, 2021: 34).

Hastalık damlacık yoluyla, hastanın kendisi ve eşyalarıyla temasla, virüslü ortamdaki havanın solunması ile bulaşabilmektedir. Uygarlıkların sonunu getirdiği değerlendirilen çiçek hastalığı milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. 1796 yılında Dr. Edward Jenner tarafından geliştirilen aşı ile hastalığa çözüm bulunmuş ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından iki yüz yıl gibi bir süre sonra 1980'de dünyanın bu hastalıktan

arındığını bildirmiştir. Ayrıca çiçek hastalığı aşısı tarihteki ilk aşı olarak da bilinmektedir (Aslan, 2020).

1.2.4. İspanyol Gribi

20.Yüzyılda birkaç on yıl ara ile grip pandemileri meydana gelmiş, bunların en şiddetlisi 1918-1919'da milyonlarca ölüme neden olduğu tahmin edilen H1N1 virüsünün neden olduğu "İspanyol Gribi" olmuştur (Parıldar, 2020).

Birinci Dünya Savaşının sonlarına yaklaşıldığında, 1918 yılının bahar aylarında ortaya çıkan ve yarattığı etki ile pandemi halini alan İspanyol gribinin geçtiğimiz yüzyılın en büyük salgını olduğu söylenmektedir. 1918 yılının Mart ayında ABD'nin Kansas eyaletinde ilk kez görülen virüs dünya genelinde yaklaşık 40-50 milyon insanın ölmesine neden olmuştur (Yolun, 2020). İspanyol gribi olarak isimlendirilmesinin nedeni ise savaş halinde bulunan ülkelerin halklarından gizlemek için salgını sansürlemesi, taraf olmayan İspanya'da ise salgına dair haberlerin gazetelerde yer edinerek halkın haberdar olmasıdır Osmanlı Devleti dâhil tüm dünyayı sarmış olan bu salgının öncekilerden farkı, sağlıklı genç erişkinleri etkilemesi olmuştur (Parıldar, 2020).

H1N1 virüsünün alt türü olan bu virüsün yarattığı salgın nedeniyle savaşta yaşanan ölümlerden daha çok ölüm yaşanmıştır. Dünya nüfusunun 1/5'i bu salgında enfekte olmuştur.

1.2.5. Veba

Veba, pire ısırıklarıyla kemirgenlerden insanlara taşınan bir hastalıktır. Virüslü fareleri ısırarak pirelerin bu mikroorganizmaları insan vücuduna geçirmesiyle hastalık yayılmıştır. En çok görülen hıyarcıklı vebadır. Dünyada 541, 1347 ve 1894 yıllarında üç dönem şeklinde görülmüş pandemi olarak nitelendirilmiştir (Parıldar, 2020). Çıktığı her dönemde yüksek ölümcül etkiye sahip olmuştur. 1347 yılında başlayan veba salgını bir diğer adıyla "kara ölüm" Asya ve Avrupa'da önemli derecede yayılmıştır. Avrupa nüfusunun yaklaşık üçte birinin bu salgın nedeniyle öldüğü düşünülmektedir. (Aslan, 2020)

1.2.6. AIDS

HIV virüsü insanda bağışıklık sisteminin çökmesine neden olan ve vücuttan atılması mümkün olmayan bulaşıcı bir hastalığa sebep olmaktadır. Virüs hastalıklara karşı

direnç oluşturan bağışıklık sistemine nüfuz ederek etkisiz hale getirmektedir (Babayiğit, Bakır, 2005).

Virüs bulaşan insanlar, enfekte olmadan önce üstesinden gelebildiği hastalıklara karşı mücadele edemeyecek hale gelmekte ve bazen basit enfeksiyonlardan dahi ölebilmektedirler. Bulaşan kişiden yok edilmesi mümkün olmasa da etkilerini azaltmak adına bir takım ilaçlar geliştirilmiştir (Aslan, 2020)

Daha çok cinsel yolla bulaşan AIDS hastalığı Dünya Sağlık Örgütü 2017 verilerine göre dünyada 36,7 milyon bireye enfekte olmuştur. 1976 yılında Demokratik Kongo Cumhuriyetinde tanımlanmasının akabinde 1981'den günümüze dek 36 milyondan fazla insan bu hastalıktan dolayı hayatını kaybetmiştir. En çok Afrika kıtasında 15-24 yaş arasındaki bireylerde görülen virüsten her yıl ortalama 1 milyon insan hayatını kaybetmektedir (Parıldar, 2020).

1.2.7. Covid-19 Pandemisi

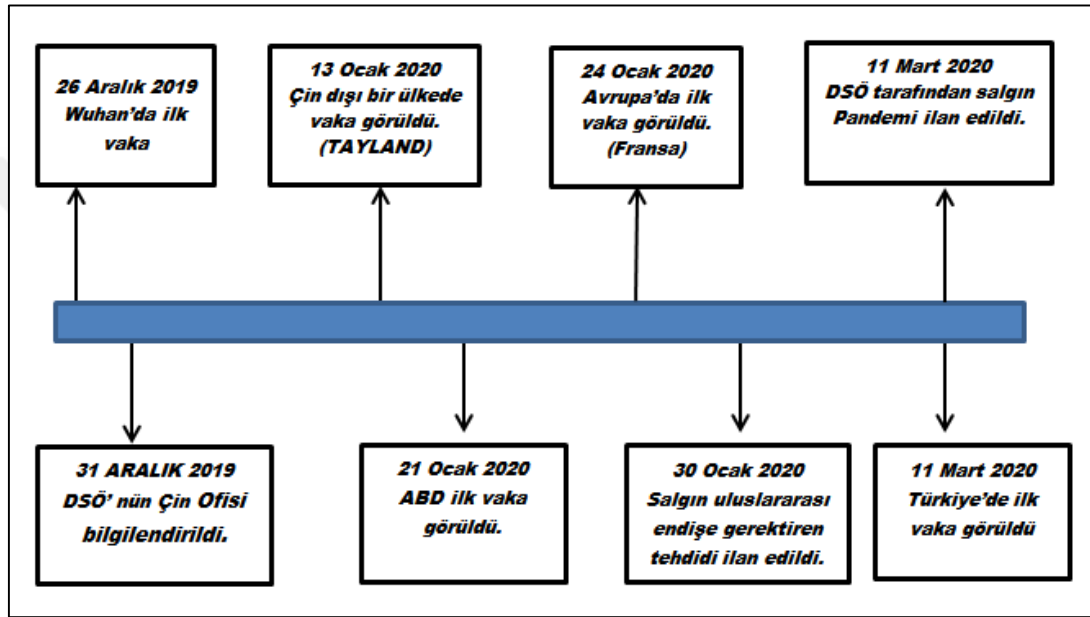
Koronavirüs ailesi insanlarda yaygın olarak soğuk algınlığı düzeyinde görülse de, aynı aileden olan Sars-Cov ve MERS-Cov gibi virüsler daha ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalabileceğimizi göstermektedir. Sars-Cov virüsü 2003 yılında ortaya çıktığında çok sayıda insanın ölmesine neden olmuştur. Bilinen adıyla RNA virüs ailesi öncelikle vahşi hayvanlarda ortaya çıkarak insanlara sıçrayan, mutasyona uğrama oranlarının oldukça fazla olmaları nedeniyle salgına yol açabilen organizma veya maddeler olarak tanımlanmaktadır (Budak, Korkmaz, 2020).

Covid-19 virüsü ise ilk olarak Çin'in Hubei Eyaletine bağlı Wuhan şehrinde 31 Aralık 2019'da nedeni bilinmeyen zatürre (pnömoni) vakaları olarak bildirilmiştir. Belli bir sebebi olmadan gelişen virüs bulaştığı kişilerde tedavi ve aşılarla cevap vermeyen bir zatürre olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 5 Ocak 2020 tarihinde yeni bir koronavirüs olduğu anlaşılan virüs SARS-Cov2 olarak isimlendirilmiştir. Bu virüsün ortaya çıkardığı hastalık başlangıçta 2019-nCov, ilerleyen zamanlarda ise Covid-19 olarak adlandırılmıştır. Çin tarafından yapılan açıklamada virüsün Wuhan şehrindeki yabani hayvanların da satıldığı Huanan deniz ürünleri pazarından yayıldığı bildirilmiştir.

13 Ocak tarihine gelindiğinde virüs Çin dışında bir ülkede Tayland'da görülmüş; 21 Ocak'ta ABD ilk virüs vakasının görüldüğünü duyurmuş; 7 Şubat tarihinde ise

meslektaşlarını salgının varlığı konusunda uyaran ve salgını ilk bildiren kişi olarak bilinen Dr. Li Wenliang virüs nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

Kısa sürede büyüyen salgın tüm dünyada etkili olmaya başlamıştır. Salgın 30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir (Küçükali, Çınar, 2020). Türkiye’de 11 Mart 2020 tarihinde ilk Covid-19 vakası resmi olarak açıklananmıştır (Budak, Korkmaz, 2020). Bu hastalığın yayılmasının ardından dünyada enfekte olan ülkeler büyük bir mücadeleye girişmişlerdir.

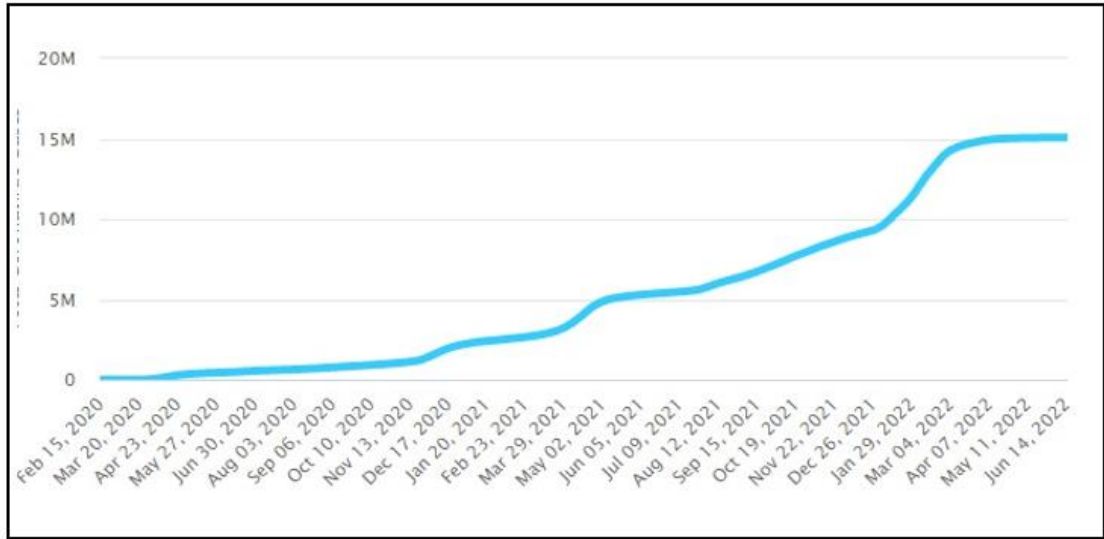
Şekil 1. 1. Covid-19 Pandemisinde Önemli Gelişmelerin Kronolojik Sıralaması

Virüsün insanlara bulaşma şekli ortamda bulunan virüslü damlacıkların nefes ve temas yoluyla vücuda girmesi ile olmaktadır. Virüs herhangi bir belirti göstermeden de bulaşabilmektedir. Virüs bulaşan bireylerin öksürmesi veya hapşırması ile saçılan damlacıklar kadar enfekte bireylerin çevresindeki yüzeyler de dolaylı olarak risk oluşturmaktadır. Bu nedenle çevre temizliği, hijyen ve sosyal mesafe kurallarına uyulması önem taşımaktadır (TC Sağlık Bakanlığı, <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66113/covid-19.html>).

Virüsü taşıyan vakalarda en sık görülen belirtiler ateş, kuru öksürük ve nefes darlığıdır. Bunların yanında baş ağrısı, boğaz ağrısı, tat ve koku alma duyusu kaybı ile durumu ağır olanlarda zatürre ve ağır akut solunum yolu enfeksiyonu görülebilmektedir. Virüsün kuluçka süresi 2-14 gün olarak bildirilmiştir. Bazı vakalarda bu süre daha da

uzayabilmektedir. Ayrıca dış ortama dayanıklı olmadığından cansız yüzeylerde virüsün birkaç saat içerisinde etkinliğini kaybettiği kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütünün Çin'e ait Covid-19 raporuna göre ölüm vakaları çoğunlukla ileri yaşta olan ya da yaşlılığın eşlik ettiği kronik hastalıkları (hipertansiyon, diyabet, kanser, akciğer hastalıkları gibi) olan insanlarda daha sık gözlemlenmiştir (TC Sağlık Bakanlığı, <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66113/covid-19.html>).

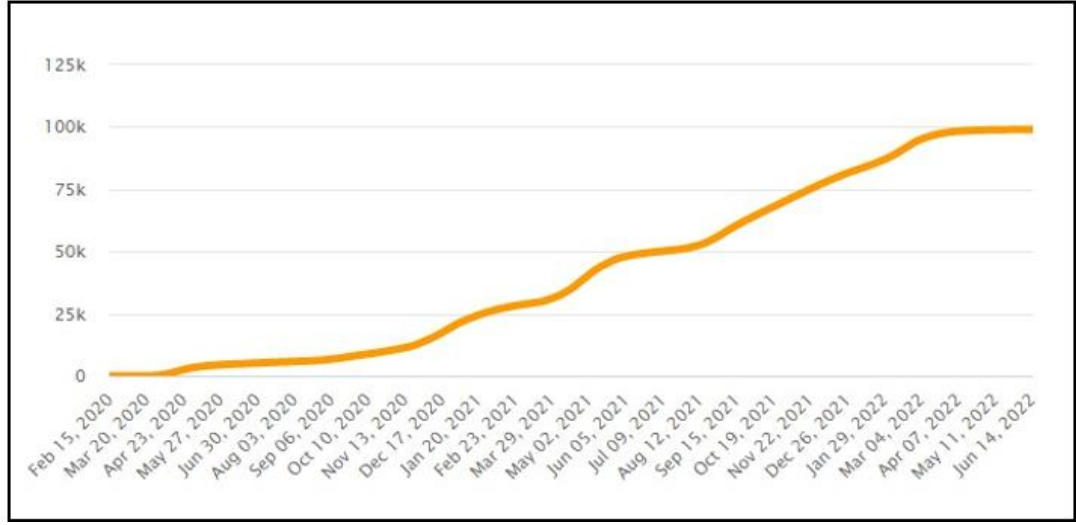
Virüsün hayatımıza girdikten itibaren yarattığı etkiye istatistiksel olarak bakacak olursak; Türkiye’de 14 Haziran 2022 tarihi itibarıyla toplam 15.085.742 kişide pozitif vaka tespit edilmiştir (Şekil 2).

Şekil 1. 2. Türkiye’deki Koronavirüs Vaka Sayısı/14 Haziran 2022 İtibarıyla

(Kaynak: Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus>)

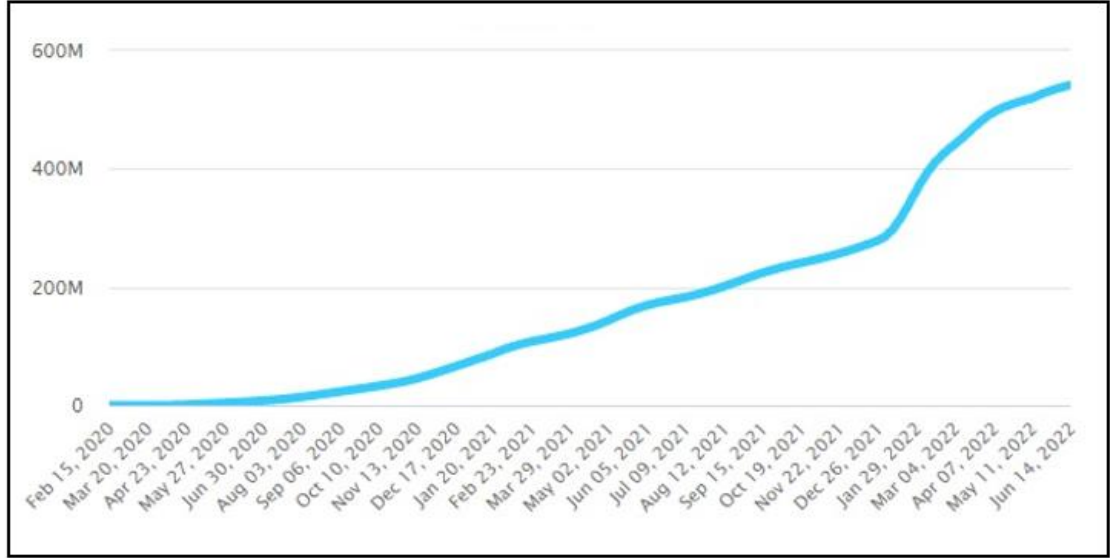
Tespit edilen vakalardan 14 Haziran 2022 tarihine kadar toplamda 98.996 kişi hayatını kaybetmiştir. Şekil 3’te Türkiye’deki koronavirüs ölüm tablosu gösterilmiştir.

Şekil 1. 3. Türkiye’deki Koronavirüs Ölüm Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle

(Kaynak: Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus>)

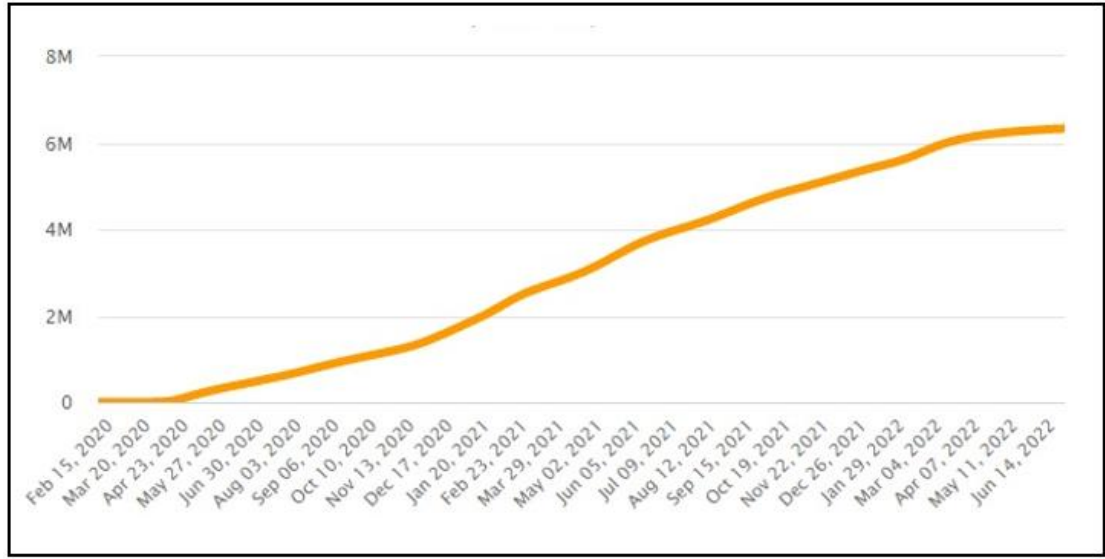
Dünyada ise Dünya Sağlık Örgütü’nün verilerine göre 14 Haziran 2022 tarihi itibariyle toplam 541.706.718 kişide pozitif vaka tespit edilmiştir. Şekil 4’te Dünya Koronavirüs vaka tablosu gösterilmiştir.

Şekil 1. 4. Dünya Koronavirüs Vaka Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle

(Kaynak: Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus>)

Tespit edilen vakalardan 14 Haziran 2022 tarihi itibariyle 6.335.538 kişi yaşamını yitirmiştir. Şekil 5’te Dünya Koronavirüs ölüm tablosu gösterilmiştir.

Şekil 1. 5. Dünya Koronavirüs Ölüm Sayısı/14 Haziran 2022 İtibariyle

(Kaynak: Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus>)

Tüm dünyada yıkıcı etkiler bırakan Covid-19 hastalığının etkin bir şekilde tedavi edilmesine yönelik birçok ülkede ara vermeden çalışmalar yapılmıştır. Çalışmalar neticesinde immün plazma tedavisinin de fayda sağladığı belirtilmektedir. İmmün plazma tedavisi, hastalık geçiren ve sağlığına kavuşan hastaların kanlarında virüse karşı oluşan antikor ve proteinlerin, durumu ağır olan hastalara enjekte edilmesi ile gerçekleştirilmektedir (Medicana, <https://www.medicana.com.tr/saglik-rehberi-detay/10462/immun-plazma-nedir-koronavirus-tedavisinde-nasil-kullanilir>).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre Kovid-19 için 28 Ağustos 2020 tarihi itibariyle aralarında Türkiye’den de adayların (Ege, Selçuk, Erciyes, Acıbadem, Ankara, Boğaziçi, Bezmi-Âlem, Ortadoğu Teknik üniversiteleri ile İzmir Biomedicine and Genome Center) olduğu 176 aşı çalışması mevcuttur. Bunlardan 33 tanesi klinik araştırma aşamasını geçmiş olup, insanlar üzerinde denenmektedir. Aşı çalışmalarında sağlıklı gönüllülere aşının uygulandığı ve etkilerinin gözlemlendiği üç faz bulunmaktadır. İlk fazda onlarca, ikinci fazda yüzlerce, üçüncü fazda ise binlerce kişi üzerinde testler yapılmaktadır. Dünyadaki aşı çalışmaları arasında binlerce gönüllü ile gerçekleştirilen üçüncü faza geçen 8 aşı adayı rapor edilmiştir: Oxford/Astrazeneca, CanSino, Gamaleya, Sinovac, Sinopharm-Wuhan, Sinopharm-Pekin, Moderna, BioNTech (Küçükali, Çınar, 2020).

1.3.COVID-19 VE PSİKOLOJİK ETKİLERİ

Salgınların genel olarak nüfusun ruh sağlığı üzerindeki olası olumsuz etkileri korku, kendini izolasyon ve fiziksel uzaklaşma ile daha da kötüleşebilmektedir. Uzun süre eve kapanma bireylerde yalnızlık, korku, kaygı gibi psikolojik travmalara sebep olabilmektedir (Küçükali, Çınar, 2020). Aşağıda Covid-19 pandemisinin bireyler üzerinde meydana getirdiği psikolojik etkilerden kaygı, korku ve stres kavramları açıklanmaktadır.

1.3.1.Covid-19 ve Kaygı

Anksiyete ve bunaltı olarak da adlandırabileceğimiz kaygı, içinde bulunduğumuz dünyada herkes tarafından zaman zaman yaşanan bir duygudur. Bilimsel alanda anksiyete olarak bilinen kaygı “anxietas” kelimesinden türetilmiş olup sıkamak, boğmak ve daraltmak anlamına gelmektedir (Canbaz vd. 2007). Günümüze kadar kaygı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır.

Kaygı alanında ilk çalışmalar Freud tarafından yapılmış ve kavramlaştırılmıştır (Karagüven, 1999). Freud’a (1936) göre kaygı tehlikeli bir olay karşısında etkili bir davranışta bulunamama ve direnci gösterememe nedeniyle psikolojik olarak istemsizce gelişen bir duygudur. Kaygı bir tehlike sinyali ya da habercisidir.

Kaygı kişilerin iç dünyasından ya da dış etkenlerden gelen muhtemel tehlikelere karşı verilen tepkidir (Karaşahin, 2020: 12). Bir başka tanıma göre kaygı her insanın belirli dönemlerde zaman zaman yaşadığı, genellikle fizyolojik semptomlarla birlikte görülen, bireyin kendini baskı altında hissetmesine neden olan rahatsız edici endişe ve korku duygusudur (Alkan Ezin, 2017: 10).

Spielberger vd. (1971) kaygıyı kısa veya uzun süreli olma durumuna göre durumluk ve sürekli olarak ikiye ayırmıştır. Durumluk kaygı, bireyin olay veya duruma bağlı bir kaygı olarak yani özel durumların tehlikeli olarak algılanması sonucu oluşan geçici duygusal bir tepkidir. Bu kaygı kişiye özel bir kaygı olup kişinin içinde bulunduğu duruma bağlı olarak daha kısa süreli ortaya çıkmaktadır. Kişiye özel olduğu için bu durumun ortadan kalkması akabinde kaygının geçeceği değerlendirilmektedir. Sürekli kaygı ise kişinin kendisinde bulunan kaygı eğilimini göstermektedir. Durumluk kaygının yoğunlaşarak süreklilik kazanması haline denmektedir. Sürekli kaygıda birey karşısına

ıkan her durumda kaygı duymaya açık hale gelmekte ve bu durumu kendi savunma mekanizmalarıyla alt edemez hale gelebilmektedirler.

Sosyal kaygı; sosyal ortamlarda veya performans gerektiren durumlarda, kişinin tanımadık insanların gözünün üzerinde olabileceği, gerçekleştireceği eylem sonucunda küçük duruma düşeceği veya utanmasına neden olabilecek şekilde davranmaktan korkması olarak tanımlanmaktadır (APA, <https://dictionary.apa.org/social-anxiety>).

Cüceloğlu'na (2018: 274) göre bireylerin kaygı seviyesini artıran etmenler dört başlık altında toplanmıştır:

- 1- Geleceğe dair belirsiz durumların ortaya çıkması veya bir başka deyişle bireyin gelecekte karşısına çıkacak durumları önceden kestirememeye duygusunun ağır bastığı durumlarda kaygı düzeyinin artması.
- 2- Bireyin içinde yaşadığı, inandığı önemsedici düşüncelerinin davranışlarıyla tutarsızlık gösterdiği hissine kapılması, yani içsel çelişki halini yaşayarak kaygısının artması.
- 3- Bazı insanlar uzun süre alıştıkları düzen ve sosyal çevreye bağlı kalarak ve onları değiştirmeyerek sosyal etkileşimlerini sürdürmektedirler. Bu bireylerin sosyal çevrelerinden ayrılma gibi bir durum söz konusu olduğuunda, çevresindeki sosyal destekten mahrum kaldıklarında yeni düzene alışma süreci bireyde kaygıya neden olur.
- 4- Kişi içinde bulunduğu bir durumun olumsuz sonuçlanacağına dair düşünceye kapılıp buna inandığında kaygı yaşayabilir.

Kaygı kavram olarak beraberinde korku duygusunu barındırmakla birlikte aslında insan vücudunun zorlu bir yaşam olayına veya stres durumuna karşı verdiği doğal bir tepkidir. Esasen sıradan bir kaygı günlük yaşamı etkilemeyen normal bir duygu olarak düşünölmektedir. Ancak kaygı halinin aşırı yükselerek bireylerin yaşamlarına müdahale etmesi durumunda çeşitli psikososyal olumsuzluklar ortaya çıkabilir ve patolojik sonuçlara yol açabilir (Işık, 1996).

Salgınlar toplumların gündelik yaşam ritüellerini değiştiren, aksatan ve bir takım tedbirler ile insanların tıbbi tedaviye olan ihtiyacını arttıran yapısı nedeniyle kriz ortamı olarak nitelendirilmektedir. Bireyler hastalık veya sağlığını tehdit eden bir durumla karşılaştığında korku-kaygı gibi bilişsel ve duygusal yeni davranışlar geliştirebilir

(Karadayı, 2021: 34). Covid-19 salgını da bireylerin yaşamlarının kendi kontrollerinde olduğuna dair güven duygusunu zedeleyen ve belirsizlik ortamını yaratarak tehdit algısı ve kaygıyı yükselten bir kriz olarak değerlendirilebilir (Memiş Doğan, Düzel, 2020).

Pandeminin ilk çıktığı günden itibaren hızla yayılması, enfekte kişi sayısı ile ölüm oranlarındaki hızlı artış, tedavi yöntemlerinin bilinmemesi ve sosyal medya ile haber kaynaklarında doğruluğu teyide muhtaç birçok bilginin dolaşması insanlar üzerindeki psikolojik olumsuzlukların şiddetini bir hayli artırmaktadır (Artan vd., 2020). Bireylerde hastalığa yakalanma konusunda aşırı endişe duyma ile karakterize edilen kaygı duygusu da artmaktadır. Bu durum hijyen davranışlarını da beraberinde getirmektedir (Altun 2020). Bunun yanı sıra Covid-19 salgını, bireylerin kaygı seviyelerini de yükseltmiştir. (Çölgeçen, Çölgeçen, 2020; Göksu, Kumcağız, 2020). Covid-19 yalnızca insanların sağlığını ve refahını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda kaygı, stres ve korkuya da neden olmaktadır (Wang vd., 2020).

1.3.2.Covid-19 Kaygısı ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Aslan, Ochnik, Çınar (2020) yaptıkları çalışmada Türkiye’deki üniversitelerden 13 tanesinde okuyan 358 öğrencinin Covid-19 kaynaklı kaygı düzeylerini düşük olarak tespit etmişlerdir.

Çölgeçen, Çölgeçen’in (2020) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de yaşamını sürdüren bireylerin koronavirüs salgını nedeniyle yaşadıkları kaygı düzeylerini belirleyerek çeşitli değişkenler açısından değerlendirmeyi amaçlamışlardır. 422 kişinin katılımı ile yapılan araştırma sonucunda Covid-19 pandemi sürecinde katılımcıların durumluk kaygı düzeylerinin sürekli kaygı düzeylerine göre daha yüksek olduğu, kadınların durumluk-sürekli kaygı düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu, bekâr bireylerin evli olanlara göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu, işe devam etmeyen bireylerin işe devam edenlere ve evden çalışanlara göre kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özdin, Bayrak Özdin (2020) yaptıkları çalışmada Covid-19 sürecinde bireylerin depresyon, kaygı ve sağlık kaygısı düzeylerini ve bunları etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların, kentsel alanlarda yaşayanların, psikiyatrik rahatsızlık geçmişi olanların ve ayrıca eşlik eden kronik

rahatsızlıkları bulunan bireylerin daha yüksek kaygı ve depresyon belirtisi gösterdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Artan vd. (2020) yaptıkları araştırmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye’de ikamet eden bireylerin sosyodemografik özellikleri ile psikolojik sağlamlıkları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçlamışlardır. 525 bireyin katılım sağladığı araştırma sonucunda katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeyi arttıkça kaygı düzeylerinde azalma olduğu, katılımcıların Covid-19’a yakalanma ihtimali yönündeki algısı arttıkça kaygılarında da artış olduğu, kadınların pandemi döneminde kaygı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kasapoğlu (2020) yaptığı çalışmada, Covid-19 salgını döneminde bireylerin yaşadığı kaygıyı psikolojik sağlamlık, maneviyat ve belirsizliğe tahammülsüzlük açısından incelemeyi amaçlamıştır. 565 katılımcının olduğu araştırmanın sonucunda maneviyatın kaygıya hem doğrudan hem de psikolojik sağlamlık üzerinden dolaylı ve anlamlı etkisinin olduğu, psikolojik sağlamlığın kaygıya doğrudan etkisinin olduğu, buradan hareketle bireylerin maneviyatları güçlü olduğunda psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olduğu ve belirsizliğe tahammül düzeylerinin arttığı ve kaygı düzeylerinin azaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Memiş Doğan, Düzel (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 salgınının bireylerde yarattığı korku, kaygı ve aşya yönelik algıyı Türkiye ölçeğinde ortaya koymayı amaçlamışlardır. 1500 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda, erkeklerin kadınlara, ortaöğretim mezunlarının lisans mezunlarına göre daha kaygılı olduğu, mavi yakalı çalışanların salgın sürecinde öğrencilere ve beyaz yakalı çalışanlara göre daha kaygılı olduğu, Ege Bölgesinde yaşayan katılımcıların Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayanlara göre daha kaygılı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Söğütlü, Söğütlü, Göktaş (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemi sürecinde fiziksel ve ruhsal olarak önemli ölçüde etkilenen sağlık çalışanlarının kaygı, öfke, uyku ve duygu üzerine etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. 406 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda, pandemi sürecinde durumluk kaygı düzeyinin %50,4, sürekli öfke düzeyinin %34,8, uykusuzluk şiddeti düzeyinin %35,4 ve duygu düzenleme güçlüğü düzeyinin %36,1 olduğu tespit edilmiştir.

Salcan, Sarıkaya (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisinde eczane çalışanlarının kaygı, uykusuzluk ve depresyon durumlarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Erzincan ilinde bulunan 126 eczane çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, daha önce ruhsal sorunlar geçirme öyküsü, enfekte olma korkusu, iş yükü artışı ve hastayla karşılaşma ihtimalini yüksek olarak algılayan kişilerde kaygı, depresyon ve uykusuzluk düzeylerinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Göksu, Kumcağız (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 salgınında bireylerin algıladığı stres ve kaygı düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. Giresun ilinde farklı meslek gruplarında görev yapan 303 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda kadınların kaygı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, salgın sürecinde bireylerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, bireylerde algılanan stres düzeyi yükseldikçe kaygı düzeyinin de yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Akman, Yıldırım, Sarıkaya (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisinin hemşirelik öğrencilerinin kaygı düzeyleri üzerinde etkisinin tespitini amaçlamışlardır. 105 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda öğrencilerde koronavirüs bilgi düzeyleri arttıkça sürekli kaygı düzeylerinde de artış olduğu, virüs bulaşmasını önlemek adına etkili el yıkama düzeyini yeterli buldukça sürekli kaygı düzeyinde azalma olduğu, koronavirüs bulaşma hakkındaki endişe arttıkça durumluk ve sürekli kaygı düzeyinde artış olduğu, aile bireylerine bulaştırma endişeleri arttıkça durumluk kaygı düzeylerinde artış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sundarasan vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi döneminde Malezya'daki üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyini ve kaygılarını etkileyen faktörleri incelemeyi amaçlamışlardır. 983 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadın öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek kaygı düzeyinin olduğu, 17-18 yaş aralığında olan öğrencilerin daha büyük öğrencilere göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu, yönetim ile ilgili alanlarda eğitim gören öğrencilerin sağlık alanında eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu, yalnız yaşayan öğrencilerin kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Rehman vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Hindistan'da yaşayan bireylerin yaşamış olduğu depresyon, kaygı ve stres düzeyini

belirlemeyi amaçlamışlardır. 403 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, karantina sürecini geçirebilmek için yeterli malzemeye sahip olmayan bireylerin daha yüksek düzeyde kaygı, stres ve depresyona sahip olduğu, öğrenciler ve sağlık çalışanlarının diğer bireylere göre daha yüksek kaygı, stres ve depresyon düzeyine sahip olduğu, kadınlar ve erkeklerin farklılık olmaksızın orta düzeyde kaygı, stres ve depresyon düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Luceño-Moreno vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde İspanyol sağlık çalışanlarının stres, kaygı, depresyon, dayanıklılık düzeyleri ve tükenmişlik belirtilerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. 1422 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda sağlık çalışanlarının %56,6'sı travma sonrası stres bozukluğu, %58,6'sı kaygı bozukluğu, %46'sı depresif bozukluk ve %41,1'i duygusal tükenmişlik belirtilerine sahip olduğu, kadınların erkeklere göre daha yüksek stres, kaygı ve depresyon düzeyine sahip olduğu, genç çalışanların ve hemşirelerin diğer sağlık çalışanlarına göre daha yüksek stres, kaygı ve depresyon düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gamonal-Limcaoco vd. (2020) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde bireylerin koronavirüs stres ve kaygı düzeyini belirlemeyi amaçlamışlardır. 1091 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınlar, gençler, öğrenciler ve endişelerini dile getirenlerin Covid-19 kaygı ve stres düzeyinin yüksek olduğu, sağlık çalışanları ile genel popülasyonun kaygı ve stres düzeyleri arasında belirgin bir farkın olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Li vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 salgını sürecinde Çin'de yaşayan yetişkin bireylerin kaygı ve depresyon yaygınlığını incelemeyi ve bu bozuklukların stres faktörlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 5033 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, Covid-19 pandemisinin bireylerde genel olarak kaygı ve depresyon seviyelerini artırdığı, Covid-19 ile ilgili haberlere günlük harcanan zaman düzeyi arttıkça kaygı ve depresyon düzeyinde de artış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Hyland vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde İrlanda'da yaşayan bireylerin kaygı ve depresyon düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. 1041 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, pandemi döneminde bireylerin kaygı ve depresyon düzeyinin yüksek olduğu, genç yaşta olanların,

kadınların, Covid-19 nedeniyle gelir kaybı yaşama ihtimali bulunanların, Covid-19 tanısı konma veya sevdiği birine tanı konma durumlarının kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksekliği ile ilişkili olduğu, Covid-19 pandemisi nedeniyle 65 yaş üstü bireylerin en yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İpekçi (2021) yaptığı çalışmada, sağlık çalışanları ve farklı mesleklere sahip bireylerin klinik uygulama sırasında karşılaştıkları kaygı düzeyleri ve kaygı yaşamasına neden olan faktörlerin belirlenmesini amaçlamıştır. 942 kişinin katılım sağladığı araştırma sonucunda pandemi ile birlikte katılımcıların mesleki benliklerine ilişkin bir düşüşün olduğu, salgına bağlı sağlık kaygılarında gelişme olduğu, sağlık çalışanlarının aileleriyle olan ilişkilerinden dolayı kaygı düzeylerinin yükseldiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Oruç vd. (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Samsun'da misafirhane ve otellerde konaklayan sağlık çalışanlarının salgın hastalıkla mücadele sürecinde kaygı düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 167 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, sağlık çalışanlarının salgına bağlı olarak iş yükü ve sorumluluğunun artması, hastalığı taşıma ve birlikte yaşadıkları insanlara bulaştırma gibi nedenler doğrultusunda yaşadıkları kaygı düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız, Çat, Algün (2021) yaptıkları çalışmada, sporcuların Covid-19 hastalığına yakalanma kaygı düzeylerini bazı değişkenler açısından tespit etmeyi amaçlamışlardır. 972 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda kadın sporcuların erkek sporculara göre kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, takım sporcularının bireysel sporculara göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu, algılanan ekonomik durumunu düşük olarak tanımlayan sporcuların yüksek olanlara göre kaygı düzeylerinin daha yukarda olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aktaş (2021) yaptığı çalışmada, Covid-19 salgını sürecinde sağlık çalışanlarının koronavirüs kaygısı ve ölüm kaygısı düzeylerini belirli değişkenlere göre belirlemeyi amaçlamıştır. 323 kişilik sağlık çalışanı ve 334 kişilik sağlık çalışanı olmayan kontrol grubunun katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda kadınların kaygı düzeylerinin erkeklere göre; sağlık çalışanlarının ölüm kaygısının sağlık çalışanı olmayanlara göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türkili vd. (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Mersin ilinde görevli aile hekimlerinin karşılaştıkları zorlukların, kaygı yaratan durumlar ile anksiyete, depresyon ve tükenmişlik sendromu ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesini amaçlamışlardır. 146 aile hekiminin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda Covid-19 hastaları ile temas durumu, aynı evde 65 yaş üstü veya kronik hastalığı olan bireylerle yaşamak, pozitif test sonucu olması, kişisel koruyucu ekipmanlara erişim sorunu, algılanan destek eksikliği, damgalanma korkusu ve virüsle ilgili bilgi edinme amaçlı aşırı sosyal medya kullanımının depresyon, kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin artışında etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Coşkun, Bedir (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde özel güvenlik personellerinin kaygı düzeylerini belirli değişkenlere göre belirlemeyi amaçlamışlardır. 125 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda kadın çalışanların erkeklere göre; evli personelin bekârlara göre ve daha önce Covid-19 teşhisi konulan özel güvenlik personellerinin teşhis konmayan personellere göre kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Alper Ay, İçen (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi döneminde sağlık çalışanlarının yaşadıkları Covid-19 kaygı ve tükenmişlik düzeyini belirlemeyi amaçlamışlardır. Adana Şehir Hastanesinde görevli 388 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda kadın çalışanların erkeklere göre kaygı düzeyinin yüksek olduğu, Covid-19 kaygısının tükenmişliği pozitif yönde etkilediği ve genel olarak sağlık çalışanlarında Covid-19 pandemisine bağlı olarak kaygı düzeyinde artış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Liu, Chen vd. (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 salgını süresince sağlık çalışanlarının kaygı ve depresyon belirtilerini incelemeyi amaçlamışlardır. 1090 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, Covid-19 salgını döneminde yüksek stres altında çalışan sağlık personelinin kaygı ve depresyon belirtilerinin genel popülasyona göre yüksek olduğu, sağlık çalışanları arasından hemşirelerin, ortaokul ve altı eğitim seviyesi olanların, yalnız yaşayanların, yüksek strese sahip olanların kaygı ve depresyon seviyelerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sari (2022) yaptığı çalışmada kadınların erkeklere göre daha düşük düzeyde psikolojik dayanıklılık gösterdiği, evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların Covid-19 kaygı

düzeyinin bekâr ve çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre daha yüksek seviyede olduğu, kamu sektöründe çalışanların özel sektörde çalışanlara göre daha yüksek düzeyde kaygılı olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

1.3.3.Covid-19 ve Korku

Korku, yakın bir tehdidin algılanmasıyla ortaya çıkan, fizyolojik değişimleri tetikleyerek organizmayı harekete geçiren, ani bir alarm tepkisini içeren yoğun bir duygudur (APA, <https://dictionary.apa.org/fear>). Bakırcıoğlu'na (2014) göre korku, görünür veya görünmez bir tehlike karşısında bireyde görülen gerginlik, kaçma veya savaşma isteği, hızlı kalp atışı ve kas gerginliği gibi belirtileri ortaya çıkaran duygu halidir.

Türk Dil Kurumuna göre (TDK, <https://sozluk.gov.tr/>) korku “gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu” olarak tanımlanmaktadır.

Korku ve kaygı benzer belirtiler göstermesi nedeniyle en çok karıştırılan kavramlardır. Korku ile kaygının farkı kaygının kaynağı bilinmezken, tehlike tam olarak belirlenemez iken; korkunun kaynağı açık bir şekilde belirlenebilmektedir (Butcher, Mineka, Holey, 2013). Korku kaygıya göre daha şiddetli ve daha kısa sürelidir. Ayrıca korku herkesçe kabul edilen tehlikeli bir durum karşısında yaşanırken, kaygı bireyin olaylara yüklediği anlamdan dolayı ortaya çıkar (Bora, 2019).

Köknel'e (2014) göre korku canlı varlıkların görünen veya görünmeyen tehlikeli durum, kişi, nesne, olay, olgular karşısında gösterdiği doğal ruhsal tepki olarak tanımlanmaktadır. Korku, insanın ruhsal, bedensel ve toplumsal denge, düzen ve uyumunu sağlayan bir duygulanımdır. Bu sebeple korku doğal ve yararlıdır. Ayrıca insanların korkması, bu korku durumlarını yaşaması hayatın doğal gereğidir. Ancak doğal ve gerekli olan korkuda ölçüler bozulursa, bir başka deyişle sınırı aştığı takdirde bu kişinin ruh sağlığını olumsuz etkiler.

Covid-19 virüsü de barındırdığı belirsizlikler nedeniyle tüm dünyada olumsuz birçok etki bırakmıştır. Salgının ilk dönemlerinde kaynağının ne olduğu, yayılma hızı, bulaşı ortamı ve şekli, belirtileri ve korunma yolları gibi birçok etkenin bilinmemesi ve

başlangıçta Çin olmak üzere devamında tüm dünyada hızlı bir şekilde önlemlerin alınması bireyler üzerinde psikolojik olarak olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

Bireylerin kendisinin ve başkalarının güvenliğini tehlikeye atacak bu salgınla karşılaşması Covid-19 korkusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Salgına karşı oluşan korkuyu tetikleyen düşünceler ise aşağıdaki gibi sıralanabilir (IFRC, 2020):

- Hastalanma ve ölüm korkusu,
- Yakın çevredeki bireyleri virüs nedeniyle kaybetme korkusu,
- Karantina dönemlerinde işverenlerin iflas etme, işsiz kalma ve gelirden yoksun kalma korkusu,
- Virüse yakalanma sonrası toplumdan dışlanma ve işini kaybetme korkusu ve
- Koronavirüse yakalanan bireylerle temasta bulunma korkusu.

Ayrıca başlangıçta virüs karşı bir aşının olmaması ve etkili tedavi yöntemlerinin bulunamaması belirsizlikler meydana getirmiştir. Gelecekle ilgili belirsizlik durumu insan psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler bırakmakta, korku ve kaygı duygularına yol açmaktadır. Pandemi sürecinde kaygı, korku ve belirsizlik birbiriyle etkileşim halinde olup bu bileşenlerden birinin tetiklenmesi durumunda ciddi psikolojik problemlerin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır (Duman, 2020).

Covid-19 korkusunun belirgin şekilde artmasını etkileyen faktörlerden birinin de süreç boyunca bilgi akışında yaşanan aksaklık olduğu söylenebilir. Gerçekliği doğrulanmamış bilgilerin pandemi döneminde haber kaynakları aracılığıyla servis edilmesi olumsuz psikolojik sonuçlar doğurmuştur. Pandeminin başlangıç döneminde Cardiff Üniversitesinde yapılan araştırma neticesinde 100'e yakın İngiliz dilinde yayımlanan yüksek tirajlı uluslararası gazetede yer alan 9 bin 387 haber incelenmiş, bu haberlerin 1066'sında "korku" ile ilgili kelimenin yer aldığı, 50 makalede ise "katil virüs" ifadesinin kullanıldığı tespit edilmiştir (Giritli İnceoğlu, 2020).

Medyada pandemi ile ilgili hikâyelerin sürekli yer alması, korkuyu artırabilir (Küçükali, Çınar, 2020). Diğer taraftan medyada/sosyal medyada Covid-19 ile ilgili komplo teorilerinin dolaşması Türkiye Bilimler Akademisi (2020) tarafından şu şekilde yorumlanmıştır: *"Kovid-19 ile ilgili bilimsel olmayan birçok iddia elbette toplumların gündemini ve bireylerin zihinlerini meşgul etmektedir. Geçmiş yıllarda üretilmiş birçok bilim-kurgu ve sanatsal çalışmada (film, roman) benzeri senaryoların işlenmiş olması*

veya popüler kültür eserlerinde yıllar önce benzeri olayların öngörüldüğünün sosyal medya üzerinden paylaşılması insanları tedirgin edip endişelendirmekten öte bir katkı sağlamamaktadır”. Görüldüğü üzere Covid-19 korkusunu tetikleyen faktörlerden biri de medyada yer alan komplo teorileridir.

1.3.4.Covid-19 Korkusu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Duman (2020) yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin Covid-19 korku ve belirsizliğe tahammül düzeylerini çeşitli değişkenlerle incelemeyi amaçlamıştır. 100 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda öğrencilerin orta düzeyde Covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük seviyelerinin olduğu, cinsiyete göre korku düzeyinde herhangi bir farklılık olmadığı, koronavirüs nedeniyle yakınına kaybeden öğrencilerin kayıp yaşamayanlara göre korku düzeyinin yüksek olduğu, Covid-19 korkusunun belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı şekilde yordadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bakioğlu, Korkmaz, Ercan (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde belirsizliğe tahammülsüzlük, depresyon, kaygı ve stresin Covid-19 korkusu ve Covid-19 testinin pozitif çıkması durumu ile ilişkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. 936 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların Covid-19 korku düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, kronik hastalıkları olan bireylerin Covid-19 korku düzeyinin olmayanlara göre daha yüksek olduğu, bireylerde Covid-19 korku düzeyi arttıkça stres, depresyon ve kaygı düzeylerinde de artış olduğu, Covid-19 korkusu yüksek olan bireylerin geleceğin belirsizliğine daha tahammülsüz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tekin Atay vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisinin ülkemizde uzmanlık eğitimi alan diş hekimleri üzerindeki korku ve kaygı düzeylerine etkisini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. 164 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların erkeklere göre daha yüksek kaygı ve korku seviyesine sahip olduğu, cerrahi alanda eğitim gören diş hekimlerinin daha az kaygı ve korkuya sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Arpacioğlu vd. (2020) yaptıkları çalışmada sağlık çalışanlarının Covid-19 korkusu, depresyon ve tükenmişlik düzeylerini belirlemeye çalışmışlardır. Yapılan araştırma sonucunda meslek gruplarına göre sağlık çalışanları değerlendirildiğinde

hemşire ve diğer sağlık çalışanlarının doktorlara göre daha yüksek Covid-19 korkusu yaşadığı, kadınların depresyon ve korku düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Gencer (2020) yaptığı çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde bireylerin koronavirüs korku düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamıştır. 568 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda bireylerin koronavirüs korkusunun orta düzeyde olduğu, kadınların koronavirüs korku düzeyinin daha yüksek olduğu, bekâr olan bireylerin korku düzeyinin evlilere göre daha yüksek olduğu, bireylerde yaş düzeyi arttıkça koronavirüs korku düzeyinde azalma olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Martínez-Lorca vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde koronavirüs korku ölçeğinin İspanya'daki öğrenciler üzerindeki geçerliliğini belirlemeyi amaçlamışlardır. 606 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda İspanya'daki öğrencilerin orta düzeyde Covid-19 korkusuna sahip olduğu, daha alt sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin yüksek sınıflarda olanlara göre daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, sağlık bilimleri ve sosyal bilimler öğrencilerinin diğerlerine göre daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Doshi vd. (2020) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde Hindistan'da yaşayan bireylerin Covid-19 korku düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. 1499 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, genel popülasyonda korku düzeyinin düşük olduğu, kadınların erkeklere göre, evlilerin bekârlara göre, düşük eğitim durumu olanların yüksek eğitimlilere göre ve sağlık çalışanlarının genel popülasyona göre daha yüksek düzeyde Covid-19 korkusuna sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Labrague, De Los Santos (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde hemşirelerin koronavirüs korkusu, psikolojik sıkıntı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. 261 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda Covid-19 ile ilgili eğitime katılmayan hemşirelerde korku seviyesinin yüksek olduğu, yarı zamanlı iş rollerinde bulunan hemşirelerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, Covid-19 korkusunun psikolojik sıkıntı, iş tatmini ve işten ayrılma niyeti üzerinde etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Rodríguez-Hidalgo vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Ekvador'da öğrenim gören lisans öğrencilerinin Covid-19 korku, stres, kaygı ve depresyon düzeylerini belirlemeyi ve depresyon yordayıcılarını incelemeyi amaçlamışlardır. 640 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, öğrencilerde korku, kaygı, depresyon ve stres düzeyinin yüksek olduğu, kadın öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek düzeyde Covid-19 korkusuna sahip olduğu, kaygı, depresyon ve stres düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin belirgin bir etkisinin olmadığı, depresyonun doğrudan ve olumlu bir şekilde stres ile ilişkili olduğu, strese aracılık eden Covid-19 korkusu ve kaygı düzeyi ile dolaylı olarak ilişkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Rahman vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Avustralya'da yaşayan bireylerin Covid-19 pandemisi sırasında yaşadığı psikolojik sıkıntı, korku ve başa çıkma stratejileri ile ilişkili faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. 587 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, Avustralya'da doğmamış olanların orada doğmuş olanlara göre daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, daha önceden zihinsel probleme sahip olanların, son dört haftada alkol ve sigara tüketimi artan kişilerin ve 30-59 yaş aralığında olan bireylerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Giordani vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Brezilya'da yaşayan bireylerin koronavirüs korku düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. 7430 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, 18-29 arası yaştaki bireylerin diğerlerine göre daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, özel sağlık sigortası olan bireylerin sigortası olmayanlara göre korku düzeylerinin daha düşük olduğu, ailesinde sağlık çalışanı olmayan bireylerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, Covid-19'a karşı koruyucu önlemler (yüz maskesi, alkol jeli, el hijyeni) uygulayan ve sosyal mesafeye dikkat eden bireylerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Durmuş, Yıldız, Köse (2021) yaptıkları çalışmada, hemşirelerin koronavirüs korku düzeylerini etkileyen faktörleri belirli değişkenler ile incelemeyi amaçlamışlardır. 421 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, hemşirelerin koronavirüs

korku düzeylerinin orta seviyede olduğu, psikolojik korku düzeylerinin yüksek olduğu, kadınların erkeklere göre, gelir düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre, Covid-19 birimlerinde çalışanların çalışmayanlara göre Covid-19 korku düzeyinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yaşar, Yalman, Çelik (2021) yaptıkları çalışmada, pandemi sırasında hemşireler arasında iş arkadaşlarına güven, iş arkadaşlarına yardım ve Covid-19 korkusu arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. 500 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, Covid-19 korkusunun, iş arkadaşlarına güvenin yardım etme üzerindeki etkisini azalttığı, hemşirelerin yüksek korku nedeniyle çalışma arkadaşlarına yardım etme davranışından kaçındıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türkmen (2021) yaptığı çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde banka çalışanlarının korku ve kaygı tutumlarını bazı değişkenlerce incelemeyi amaçlamıştır. 389 banka personelinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, banka çalışanlarının cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu gibi sosyo-demografik özelliklerine göre Covid-19 korku düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı, Covid-19 haberlerini takip edenlerin etmeyenlere göre korku düzeyinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Altundağ (2021) yaptığı araştırmada bireylerin Covid-19 sürecinde yaşamış olduğu korkuyu ve buna karşı psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmıştır. Yapılan çalışma sonucunda kadınların erkeklere göre, kronik hastalığı olanların olmayanlara göre, Covid-19 ile ilgili haberleri takip edenlerin etmeyenlere göre daha yüksek korku düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir.

Çalışkan (2021) yaptığı çalışmada, sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde yaşadıkları korku ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. 1126 öğrencinin katıldığı araştırma sonucunda sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinden koronavirüs korku düzeyi yüksek olan öğrencilerin yüksek teknoloji bağımlılığı olduğu, korku düzeyi düşük olan öğrencilerde ise düşük teknoloji bağımlılığı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Köksal (2021) yaptığı çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde sağlık okuryazarlığının bireylerin Covid-19 korkusu üzerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Hastaneye başvuran 268 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda kadınlar

ve erkekler arasında sağlık okuryazarlığına bağlı olarak koronavirüs korkusu düzeyinde fark olmadığı, bireylerde eğitim düzeyi arttıka Covid-19 korku seviyesinde azalma olduğu, Covid-19 tanısı konmuş bireylerde sağlık okuryazarlığı seviyesinin dűřük, tanı konmamış bireylerde sağlık okuryazarlığı seviyesinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gűçlü (2021) yaptığı çalışmada, psikolojik dayanıklılık ve anksiyetenin bireylerin Covid-19 korkusu üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Üç üniversitede psikoloji eğitimi gören 521 katılımcı ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda katılımcıların Covid-19 korku düzeylerinin orta, anksiyete düzeylerinin dűřük ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu, anksiyete düzeyi arttıka Covid-19 korku düzeyinde de artış olduğu, kadın katılımcılarda erkeklere göre Covid-19 korku düzeyinin yüksek olduğu, kronik rahatsızlığı olan katılımcıların olmayanlara göre Covid-19 korku düzeyinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yılmaz, Karaman, Yılmaz (2021) yaptıkları çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 korkusunun aşı karşıtlığına etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Bir devlet üniversitesinde son sınıfta öğrenim gören 96 hemşirelik son sınıf öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadın olanların erkeklere göre, Covid-19 hastalığına yakalananların yakalanmayanlara göre ve aşı yaptırmak isteyen öğrencilerin yaptırmayanlara göre Covid-19 korku düzeyinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Acar (2021) yaptığı çalışmada, hemşirelerin Covid-19 korkusu ve izolasyon tedbirlerine uyum düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. İstanbul ilinde bir devlet hastanesinde çalışan 217 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda hemşirelerin sosyodemografik farklılıklarının Covid-19 korkusu üzerinde belirleyici olmadığı, hemşirelerin şüpheli ya da enfeksiyonu doğrulanmış hastalara bakım verdikleri için korku düzeylerinde artış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Mistry vd. (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 korkusunun Bangladeş'te yaşayan yaşlı insanlar üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. 1032 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, 60 yaş üstü bireylerin yüksek düzeyde Covid-19 korkusuna sahip olduğu, yakın arkadaşları veya ailesinden birilerine Covid-19 teşhisi konan bireylerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu, sağlık

alışanlarından Covid-19 virüsü ile ilgili eğitim alan bireylerin diğerlerine göre korku düzeyinin daha az olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türkmen (2022) yaptığı çalışmada, sağlık alanında okuyan lisans öğrencilerinde sağlık okuryazarlığı düzeylerinin, Covid-19 korkusu üzerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde okuyan 541 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, katılımcıların sağlık okuryazarlığı düzeyi ile koronavirüs korku düzeyi arasında negatif yönlü orta seviyede bir ilişki olduğu, sağlık okuryazarlığı düzeyi yükseldikçe koronavirüs korku düzeyinde azalma olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Mutlu (2022) yaptığı çalışmada, bir üniversite hastanesi yoğun bakım ünitelerinde çalışan sağlık çalışanlarının koronavirüs korkusu ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirli değişkenler aracılığıyla incelemeyi amaçlamıştır. 156 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadın sağlık çalışanlarının koronavirüs korkusu erkeklere göre daha yüksek seviyede olduğu, evde tek yaşayanların 2-4 kişi yaşayanlara göre koronavirüs korkusunun daha yüksek olduğu, dâhili yoğun bakım ünitelerinde alışanların Koronavirüs korku düzeyinin yüksek olduğu, koronavirüs korkusu arttıkça sağlık çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinde de artış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

1.3.5.Covid-19 ve Stres

Hayatımızın her döneminde karşımıza çıkan ve kişiye göre farklılık gösteren stres son yıllarda yaşanan pandemi süreci ile birlikte insanlar üzerinde oldukça etkili olmuştur. Stres kavramının tarihsel kökenine bakıldıkđı takdirde Fransızca “estrece” ve Latince “estricia” kelimelerinden türediği görölmektedir (Güline, Yumuk Günay, 2020). Stres ile ilgili olarak karşımıza farklı tanımlamalar çıkmaktadır.

Stres kavramı, bireyin fiziksel ve sosyal çevresindeki uyumsuz koşullar nedeni ile bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadıkđı çabadır (Cüceloğlu, 2018). Türk Dil Kurumuna (TDK, <https://sozluk.gov.tr/>) göre stres ruhsal gerilim, gerginlik olarak tanımlanmaktadır.

Stres ile ilgili olarak önemli çalışmalar yapan Hans Selye, stres ve stresör terimleri ile konuya açıklık getirmiştir. Stres, evresel uyarılara, baskı ya da bedene yüklenen güç gibi uyarıcılara karşı vücudun gösterdiği tepki olarak tanımlanmıştır. Bireyde stres

yaratan her unsur ise stresör olarak tanımlanmaktadır (Selye, 1976). Balcıoğlu'na (2005) göre stres organizmanın denge durumunu bozacak sosyal çevresi, fizyolojik ve psikolojik etkenlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Strese neden olan kaynaklar, bireysel, örgütsel ve çevresel olarak üç başlık altında değerlendirilebilir. Bireysel stres kaynakları kişinin yaş, cinsiyet, kişilik, eğitim düzeyi vb. değişkenlere göre farklılık gösterebilmektedir. Her birey strese neden olan faktörlerden bireysel özelliklerine göre farklı düzeylerde etkilenmektedir. Örgütsel stres kaynakları, örgüt amaç ve hedefleri doğrultusunda çalışma koşulları ve ortamı, kurum politikaları, kariyer, yapılan işin özellikleri gibi etkenleri barındırmaktadır. Çevresel stres kaynakları ise sosyal ve kültürel alanda karşılaşılan sorunlar, bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişim ve dönüşüm ile fiziki çevre olarak açıklanabilmektedir (Okutan, Tengilimoğlu, 2002:22).

Stresin fizyolojik, psikolojik ve davranışsal birtakım belirtileri bulunmaktadır. Fizyolojik olarak kalp çarpıntısı, saç dökülmesi, deri rahatsızlıkları, baş dönmesi, terleme vb. belirtiler gözlemlenmektedir. Psikolojik olarak uykusuzluk, endişe, dikkat eksikliği, güvensizlik hissi, depresyon ve gerginlik gibi belirtiler gözlemlenirken davranışsal olarak alkol ve tütün maddeleri kullanımının artması, sakarlık, iştahsızlık veya çok yeme, içe kapanıklık, iletişim güçlüğü gibi belirtiler gözlemlenmektedir (Eren, 2010: 307).

Çalışma hayatında işgörenlerin performanslarında (olumlu veya olumsuz) belirleyici unsurlardan biri olan stres ile ilgili olarak örgütlerin çalışanların maruz kaldığı stresin olumsuz etkilerini azaltacak veya yok edecek çalışmalar yapmalarının gerekli olduğu önerilmektedir (Çınar, 2010). Bu bağlamda stresle başa çıkmada bireysel olarak; iyi beslenme, spor, ibadet ve meditasyon, gereksiz sorunlardan kaçma, sosyal destek arayışları, oyun, empati, psikolojik danışma ve terapi faydalı olabilecek iken; kurumsal olarak etkili terapi birimleri oluşturma, destekleyici örgüt iklimi, çatışmaları azaltarak kurumsal rolleri daha açık hale getirme, kariyer planlaması ve ekip çalışmasına önem verme, çalışma koşullarını iyileştirme, iş zenginleştirme, motivasyon ve iş doyumu artırma veya stres danışmanlığı gibi çalışmalar faydalı olabilir.

Covid-19 pandemisi ile birlikte tüm dünya sağlık, ekonomik, kültürel ve sosyal anlamda birçok yönden etkilenmiştir. Pandemi ile yaşanan ölüm ve kalıcı sağlık sorunlarının ortaya çıkması, tüm dünyada ülkelerin önlemleri artırması, sosyal

mecralarda ve çeşitli haberleşme vasıtaları ile yayılan doğruluğu teyit edilemeyen bilgilerin varlığı gibi etkenler nedeniyle bireylerin stres, kaygı, depresyon gibi psikolojik sıkıntı düzeylerinde artış olmuştur (Bakioğlu, Korkmaz, Ercan, 2021).

Covid-19 pandemi sürecinde bireylerin günlük hayat rutinleri etkilenmiş, sosyal izolasyon, mesafe gibi kurallar ile sosyal etkileşimden mahrum bırakan kısıtlamalar tek başına olma duygusunu tetikleyerek stres gibi duyguların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Elli, 2020: 2).

1.3.6.Covid-19 Stresi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Aslan, Ochnik, Çınar (2020) yaptıkları çalışmada Türkiye’deki üniversitelerden 13 tanesinde okuyan 358 öğrencinin Covid-19 kaynaklı stres düzeylerini yüksek olarak tespit etmişlerdir.

Çamkerten, Tatar, Saltukoğlu (2020) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde sağlık çalışanlarının stres düzeylerini belirlenmeyi amaçlamışlardır. 510 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, pandemi döneminde hemşirelerin diğer sağlık çalışanlarına göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, gelir durumu daha kötü olan sağlık çalışanlarının iş stres düzeyinin diğerlerine göre yüksek olduğu, evli, çalışan ve bir ya da daha fazla çocuğu olan kadınların stres düzeyi yalnız yaşayan kadın ve erkekler ile çocuksuz evli bireylerin stres düzeyinden daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Park vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Amerika’da yaşayan bireylerin yaşadıkları stres ve başa çıkabilme düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 1015 bireyin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, mali sıkıntı bildiren bireylerin Covid-19 pandemisi sürecinde daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, kadınların erkeklere göre daha fazla stres düzeyine sahip olduğu, bakıcılık yapanlar ile genç yaştaki bireylerin daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Wanigasooriya vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Birleşik Krallık’taki sağlık çalışanlarının anksiyete, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini incelemeyi amaçlamışlardır. 2638 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, sigara kullanan kişilerde travma sonrası stres belirtilerinin daha yüksek olduğu, kadınların erkeklere göre kendisinin veya aile üyelerinden birilerinin

hastaneye yatmasının anksiyete ve travma sonrası stres ile ilişkili olduğu, alkol kullanan bireylerde travma sonrası stres belirtilerinin az olduğu, artan çalışma saatleri, yatan hasta servisler ya da acil servislerde çalışanların travma sonrası stres düzeyinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Zhu vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 salgını sürecinde Çin'in Wuhan kentinde görev yapan sağlık çalışanlarının stres, depresyon ve anksiyete belirtilerini bazı değişkenler ile incelemeyi amaçlamışlardır. 5062 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların erkeklere göre, 10 yıldan fazla süredir çalışanların, geçmiş ruhsal bozukluk problemi olanların stres ve kaygı düzeyinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Liu, Liu, Gao (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Çin'in Hubei eyaletinde ön saflarda bulunan sağlık çalışanlarının algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeylerini bazı değişkenlere göre belirlemeyi amaçlamışlardır. 1315 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, kadınların erkeklere göre algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyinin yüksek olduğu, acil servisler ile Covid-19 teşhisi konmuş bireylere yakın çalışan sağlık çalışanlarının daha yüksek stres ve kaygı düzeyine sahip olduğu, hemşirelerin doktorlara kıyasla daha yüksek düzeyde algılanan strese sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Otgonbaatar vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde Moğol hemşirelerin yaşadığı stres düzeyini bazı değişkenlere göre belirlemeyi amaçlamışlardır. 473 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, hemşirelerin stres düzeyinin yüksek olduğu, cinsiyet değişkeni kapsamında stres düzeyinde farklılığın bulunamadığı, 18-24 yaş aralığındaki hemşirelerin diğerlerine göre daha düşük düzeyde strese sahip olduğu, 31-40 yaş aralığındaki hemşirelerin daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Al-Amer vd. (2020) yaptıkları çalışmada, Ürdünlü hemşireler arasında stres, kaygı ve depresyonun yaygınlığını ve etkilerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 600 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, hemşirelerin genel olarak yüksek düzeyde psikolojik sıkıntıya sahip olduğu, kadın hemşireler ile çocuk sahibi olanların diğerlerine göre daha yüksek düzeyde stres, kaygı ve depresyona sahip olduğu, Covid-19 teşhisi

konmuş bireylere müdahale eden hemşirelerin daha yüksek düzeyde stres düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Cui vd. (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisinin Çin hastanelerinde çalışan hemşireler üzerindeki psikolojik etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. 453 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, acil serviste çalışan hemşirelerin stres düzeyinin daha yüksek olduğu, hemşire olmaktan pişmanlık duyanların daha yüksek kaygı ve stres düzeyine sahip olduğu, ailesine virüs bulaştırma endişesi olanlar ve aşırı iş yükü ile gece vardiyasına kalanların daha yüksek stres düzeyine sahip olduğu, çocuğu olmayan hemşirelerin olanlara göre daha yüksek stres düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır

Dilmen Bayar vd. (2021) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde üniversite öğrencilerinin stres ve depresyon düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 565 üniversite öğrencisinin katılımı gerçekleştirilen çalışma sonucunda, pandemi ile birlikte öğrencilerde stres ve depresyon düzeyinde artış olduğu, öğrencilerde stres düzeyi arttıkça depresyon düzeyinde de artış olduğu, kız öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, babası okur-yazar olanların, gelir düzeyini algılama durumu kötü olanların, ilde yaşayanların ve Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyanların daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Orhan, Gümüş (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 salgını sırasında sağlık çalışanlarının bilgilerini, uygulamalarını ve stres düzeylerini belirli değişkenlerce değerlendirmeyi amaçlamışlardır. 1397 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda sağlık çalışanlarının pandemi hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmalarına rağmen yükselen stres düzeyine sahip olduğu, kadınlar ve genç sağlık çalışanlarının diğerlerine göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, Covid-19 hasta temaslı olan ve olmayan sağlık çalışanları arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öztürk vd. (2021) yaptıkları çalışmada sağlık çalışanlarının algıladıkları sosyal desteğin depresyon, anksiyete, stres düzeyleri ile arasındaki ilişkiyi bazı değişkenlerce incelemeyi amaçlamışlardır. 197 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, pandemi ile birlikte depresyon kaygı, algılanan stres düzeylerinde artış olduğu, hemşirelerin doktorlara göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, kadın

sağlık çalışanların erkeklere göre daha yüksek düzeyde stres, kaygı ve depresyon düzeyine sahip olduğu, algılanan sosyal desteğin artışına bağlı olarak sağlık çalışanlarının stresli yaşam algısının dengelendiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Afşar vd. (2021) yaptıkları çalışmada Covid-19 sürecinde sağlık çalışanlarının iş stresi ve örgütsel destek algılarını bazı değişkenlerce belirlemeyi amaçlamışlardır. 185 sağlık çalışanının katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, sağlık çalışanlarının yaşları ve mesleki deneyimleri arttıkça algılanan örgütsel desteğin arttığı ve stres düzeylerinde azalma olduğu, hemşireler ve hekimlerin diğer sağlık çalışanlarına göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, kadınların erkeklere göre, bekarların evlilere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğu, poliklinikte ve yoğun bakım ünitelerinde çalışanların klinikte çalışanlara göre daha yüksek strese sahip olduğu, sağlık çalışanlarında algılanan sosyal destek arttıkça stres düzeyinde azalma olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

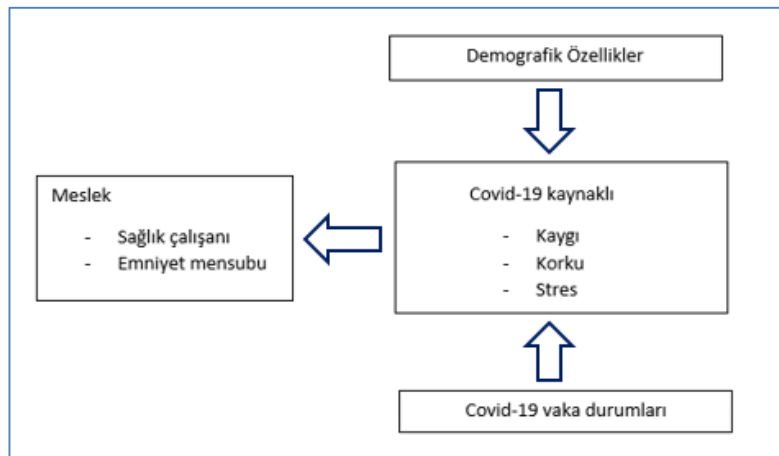
Çınar, Es, Bülbüloğlu (2021) yaptıkları çalışmada, Covid-19 pandemisi sürecinde cerrahi hemşirelerin stres düzeylerini belirli değişkenlerce incelemeyi amaçlamışlardır. Cerrahi birimlerde çalışan 124 hemşirenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, öğrenim durumu, hizmet süresi ve enfekte olma gibi değişkenlerin stres düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı, Covid-19 virüslü hastaya bakım işlemi gerçekleştiren hemşirelerde stres düzeyinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde Erzurum’da kamuda görev yapan sağlık çalışanı ve emniyet mensuplarından Haziran-Eylül 2021 tarihleri arasında elde edilen verilere dayalı olarak yapılan bir alan araştırması yer almaktadır.

2.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

2019’un son günlerinde ortaya çıkıp 2 yıl boyunca tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sonucunda Haziran 2022 itibarıyla 540 milyondan fazla vaka ve 6,3 milyondan fazla ölüm kaydedilmiştir. Salgına karşı tüm dünyada ciddi bir savaş verilmiş, bu savaşın ön cephesinde ise sağlık çalışanları görev almıştır. Ancak insanlarla bire bir temas halinde olan emniyet mensupları da salgın süresince risk altında kalmıştır. Hem sağlık çalışanları hem de emniyet mensuplarının yüksek riskli görevleri nedeniyle Covid-19 döneminde kaygı kadar korku ve stres yaşamaları olasıdır. Bu bağlamda bu çalışmanın temel amacı, salgınla mücadelenin en ön safında yer alan sağlık çalışanları ile risk gruplarından biri olan emniyet mensuplarının Covid-19 döneminde yaşadıkları kaygı, korku ve stres düzeylerinin belirlenmesidir. Ayrıca sağlık ve emniyet meslek mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin kişisel özelliklerine ve Covid-19 vaka durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Kavramsal çerçeve bölümünde Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres ile ilgili yapılmış olan araştırmalar da dikkate alınarak araştırmanın modeli (Şekil 2.1) ve aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

Şekil 2. 1. Araştırmanın Modeli

Tablo 2. 1. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Covid-19, sağlık çalışanlarını psikolojik olarak etkilemiştir.	
H1a	<i>Sağlık çalışanları Covid-19 kaynaklı kaygı duymuşlardır.</i>
H1b	<i>Sağlık çalışanları Covid-19 kaynaklı korku duymuşlardır.</i>
H1c	<i>Sağlık çalışanları Covid-19 kaynaklı stres yaşamışlardır.</i>
H2: Covid-19 emniyet mensuplarını psikolojik olarak etkilemiştir.	
H2a	<i>Emniyet mensupları Covid-19 kaynaklı kaygı duymuşlardır.</i>
H2b	<i>Emniyet mensupları Covid-19 kaynaklı korku duymuşlardır.</i>
H2c	<i>Emniyet mensupları Covid-19 kaynaklı stres yaşamışlardır.</i>
H3: Covid-19'un sağlık çalışanları ile emniyet mensupları üzerindeki psikolojik etkileri (kaygı, korku, stres) farklıdır.	
H3a	<i>Sağlık çalışanları ile emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı düzeyleri farklıdır.</i>
H3b	<i>Sağlık çalışanları ile emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı korku düzeyleri farklıdır.</i>
H3c	<i>Sağlık çalışanları ile emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı stres düzeyleri farklıdır.</i>
H4: Covid-19'un sağlık çalışanları ile emniyet mensupları üzerindeki psikolojik etkileri (kaygı, korku, stres) onların demografik özelliklerine göre farklıdır.	
H5: Covid-19'un sağlık çalışanları ile emniyet mensupları üzerindeki psikolojik etkileri (kaygı, korku, stres) Covid-19 vaka durumlarına göre farklıdır.	

2.2.ÖNKABULLER VE SINIRLILIKLAR

Bu araştırmada kullanılan anket formlarından elde edilecek verilerin sadece akademik çalışma amacı ile faydalanılacağı ve bunların hiçbir kişi, kurum veya kuruluşla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle katılımcıların anket formundaki soruları doğru şekilde algılayıp, gerçek görüşlerini aktardıkları varsayılmaktadır. İnsan unsurunun araştırmanın merkezinde bulunması nedeniyle sosyal bilimlere özgü genel sınırlılıklar bu araştırma için de geçerli olup, elde edilen verilerin güvenilirliği veri toplamada kullanılan anket tekniğinin özellikleriyle sınırlıdır. Ayrıca çalışma 2021 yılı içerisinde Erzurum

ilinde görev alan sağlık çalışanları ile emniyet mensuplarından elde edilen veriler ile sınırlıdır.

2.3.YÖNTEM

Yöntem; araştırma modelinin belirlenmesi, evren ve örneklem seçimi, verilerin toplanması, işlenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanmasından meydana gelmektedir (Karasar, 2002). Bir başka deyişle yöntem, bir bilim dalında araştırma sürecindeki hedeflenen amaçlara ulaşmak için izlenen yoldur.

Araştırma yöntemi, araştırmanın amacına uygun ve ekonomik olarak, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir. Bu koşulların düzenlenmesinde tarama ve deneme olmak üzere iki temel yaklaşım mevcuttur. Araştırmacı, bu temel yaklaşımlardan amacına ve içinde bulunduğu koşullara göre yararlanmak mecburiyetindedir. Tarama yöntemi, geçmişte veya hali hazırda var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, kişi veya nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değıştirme, etkileme çabası gösterilmez. Aslolan, onları uygun bir şekilde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2002). Bu çalışmanın amacı, verilerin toplanma şekli ve bu verilerin çözümlenmesi itibariyle tarama yaklaşımı kullanılarak gerçekleştirilmiş olup, araştırma betimsel niteliktedir.

Araştırma verisinin elde edilmesinde anket tekniğı kullanılmıştır. Bu bağlamda ilk önce araştırma konusu hakkında literatür taraması yapılmıştır. Anket uygulaması için konuların ölçüm araçları incelenip, bu araştırmanın amacına en uygun olanları kullanılmaya çalışılmıştır.

2.3.1.Evren ve Örneklem

Evren, herhangi bir araştırma ya da gözlem alanına giren obje ve bireylerin tümüdür. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere evren soyut, tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç ve hatta çoğı zaman olanaksız olan bir bütündür. Bu nedenle olası yanlış anlamaları ortadan kaldırabilmek için “alışma evreni” kavramı geliştirilmiştir. Çalışma evreni, ulaşılabilen evrendir ve somuttur. Çalışma evreni, araştırma evrenini bütün nitelikleriyle temsil eden, fakat onun küçük bir modeli olan ve araştırmacının örneklemini

seçtiği evrendir. Böyle bir evreni belirlemenin en iyi yolu, amaca uygun ölçütler geliştirmek ve bunlara uyanları çalışma evrenine almaktır (Arseven, 2001; Kaptan, 1991; Karasar, 2002).

Araştırmanın çalışma evreni, Erzurum’da kamuda görev yapan sağlık çalışanları ve emniyet mensuplarından oluşmaktadır.

Örneklem, çalışma evreninin bir kesitinin çalışma alanı olarak alınmasıyla elde edilen sayısal çokluktur. Bu kesit, çalışma evrenini temsil edecek nitelikte olmalıdır. Çünkü buradan alınacak sonuçlar çalışma evrenine genellenecektir (Aziz, 1990).

Araştırmanın örneklemini anket sorularını eksiksiz dolduran Erzurum ilinde kamuda görev yapan 400 sağlık çalışanı ve 405 emniyet mensubu olmak üzere toplam 805 katılımcı oluşturmaktadır. Veriler Haziran-Eylül 2021 Tarihleri arasında toplanmıştır. Google formlar üzerinden oluşturulan anketler dijital ortamda katılımcılara ulaştırılmıştır. Toplamda 814 anket cevaplandırılmış ancak bu anketlerin 9 tanesi eksik ve/veya hatalı yanıtlandığı için analizlere dâhil edilmemiştir. Geriye kalan 805 anket üzerinden analizler yapılmıştır.

Sınırsız büyüklükteki bir evren için %95 güven düzeyi ve %5 güven aralığında gerekli örneklem büyüklüğü 384 (Etik Araştırma, 2021) olarak hesaplandığından, 814 çalışandan oluşan örneklem büyüklüğü yeterli kabul edilmiştir.

2.3.2. Veri Toplamada Kullanılan Ölçekler

Bu araştırmada kullanılan anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ankete katılanların kişisel özellikleri, ikinci kısımda kaygı, korku ve stres ile ilgili sorular yer almaktadır. Anket Formu Ek-1’de sunulmuştur. Ankette kullanılan ölçekler ile ilgili bilgiler aşağıdadır.

Koronavirüs Kaygı Ölçeği: Lee (2020) tarafından geliştirilmiş olan Koronavirüs Kaygı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması Akkuzu vd. (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Koronavirüs Kaygı Ölçeği 5 maddelik tek boyuttan oluşmaktadır. Ters yönlü madde bulunmamaktadır. Sorular pandemi sürecinde hastalığın bireyler üzerinde bıraktığı psikolojik etkiler doğrultusunda kaygı düzeyini belirlemeye çalışmaktadır. Sorulara verilecek cevaplar 5’li Likert tipinde oluşturulmuştur. (1-Hiç

olmadı, **2**-Nadir, bir veya iki günden az, **3**-Birkaç gün, **4-7** günden fazla, **5**-Son 2 haftada hemen hemen her gün).

Koronavirüs Korku Ölçeği: Ahorsu vd. (2020) tarafından geliştirilmiş olan Koronavirüs Korku Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması Bakioğlu, Korkmaz, Ercan (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Koronavirüs Korku Ölçeği tek boyut ve 7 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters yönlü madde bulunmamaktadır. Sorular bireylerin Koronavirüs pandemisi sürecinde bireylerin yaşadıkları korku düzeyini belirlemeye çalışmaktadır. Sorulara verilecek cevaplar 5'li Likert tipinde oluşturulmuştur. (**1**-Kesinlikle katılmıyorum, **2**-Katılmıyorum, **3**-Kararsızım, **4**-Katılıyorum, **5**-Kesinlikle Katılıyorum).

Koronavirüs Stres Ölçeği: Cohen, Kamarck, Mermelstein (1983) tarafından geliştirilmiş olan Algılan Stres Ölçeğinden uyarlanarak oluşturulan Koronavirüs Stres Ölçeği; Arslan vd. (2020) tarafından geliştirilmiştir. Koronavirüs Stres Ölçeği tek boyut ve 5 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters yönlü madde bulunmamaktadır. Sorular Koronavirüs pandemisi sürecinde bireylerin yaşadıkları stres düzeyini belirlemeye çalışmaktadır. Sorulara verilecek cevaplar 5'li Likert tipinde oluşturulmuştur. (**1**-Hiç, **2**-Neredeyse Hiç, **3**-Bazen, **4**-Oldukça sık, **5**-Çok sık).

2.3.3. Kullanılan İstatistiksel Analizler

Araştırma verisinin analizi için SPSS 16.0 programı kullanılmıştır. Araştırmada konu ile ilgili olarak daha önce Türkçeye uyarlanan ve alan uzmanlarınca geçerliliğine onay verilen ölçekler kullanılmıştır. Geçerlilik, bir ölçme aracının anlamlılığı ile ilgilidir. Ölçme aracı ile ne ölçülmek isteniyor ise ölçme aracının özelliğinin başka bir özellik ile karışmadan ölçülmek isteneni ölçmesidir. Örneğin IQ testinin zekâyı ölçmesi, ağırlık ölçmede terazi kullanılması gibi. Bir başka deyişle geçerlilik, ölçmede doğru aracın kullanılması demektir.

Bir ölçme aracının güvenilirliği, aracın ölçmek istediği değişkeni ne tutarlılıkla ölçtüğünün ya da ölçme sonuçlarının hatalardan arınmış olmasının derecesidir. Bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin kararlılığının bir göstergesidir. Bir başka deyişle ölçme aracının doğru ölçüm yapabilme özelliğidir. Örneğin, ağırlık ölçmede kullanılan terazinin doğru ölçmesi, eksik veya fazla ölçmemesi gibi. Kısaca geçerlilik ölçmede doğru aracın kullanılmasını ifade ederken,

güvenilirlik kullanılan aracın doğru ölçüm yapması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla başarılı bir ölçmenin gerçekleşmesi için doğru ölçüm yapan doğru bir aracın kullanılması gerekir. Örneğin, ağırlık ölçmek için doğru tartan bir terazinin kullanılması gibi. Bu çalışmada ölçeklerin güvenilirlikleri, davranış bilimlerinde en fazla kullanılan içsel tutarlılık yöntemi ve içsel tutarlılığın test edilmesinde kullanılan en popüler yöntem olan Cronbach Alpha Katsayısı ile hesaplanmıştır. Lee Cronbach tarafından 1951'de geliştirilen, 0 ile 1 arasında bir sayı olarak ifade edilen Cronbach Alpha Katsayısının 1'e yaklaşması ölçeğin güvenilirliğinin arttığı anlamına gelmektedir (Tavakol, Dennick, 2011). Güvenilirliğe ait kabul edilebilir ve edilemez değerler şu şekildedir (Kılıç, 2016):

- $0.00 < \alpha < 0,40$ aralığındaki değere sahip ölçek güvenilir değildir.
- $0,41 < \alpha < 0,60$ aralığındaki değere sahip ölçek düşük güvenilirliktedir.
- $0,61 < \alpha < 0,80$ aralığındaki değere sahip ölçek orta düzeyde güvenilir.
- $0,81 < \alpha < 1,00$ aralığındaki değere sahip ölçek yüksek düzeyde güvenilir.

Araştırma verilerinin normal dağılması/dağılmaması, araştırmada yapılacak analizleri belirleyici rol oynamaktadır. Normal dağılımın olduğu verilerde parametrik, normal dağılımın olmadığı verilerde ise parametrik olmayan (non-parametric) testler kullanılmaktadır. Verilerin normal dağılıp dağılmadıkları ile ilgili olarak çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmaktadır. Bu değerler -1,5 ile +1,5 arasında ise verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılır (Tabachnick, Fidell, 2013).

Ölçeklerden elde edilen ortalamaların değerlendirilmesinde şu aralıklar kullanılmıştır (Çınar, 2010).

- 1,00-1,80 Çok düşük
- 1,81-2,60 Düşük
- 2,61-3,40 Orta
- 3,41-4,20 Yüksek
- 4,21-5,00 Çok yüksek

2.4.BULGULAR

Bu bölümde araştırma sürecinde toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucu elde edilen bulgulara ve bunlara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

2.4.1.Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Katılımcıların kişisel bilgileri Tablo 2.2.'de gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılanların %60'ı erkek, %40'ı kadındır. Çalışmaya katılanların çoğunluğu 30-35 yaş aralığında olup katılımcıların %57'si evlidir. Araştırmaya katılanların eğitim seviyelerine bakıldığında katılımcıların %72,8'ini lisans mezunları oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların görevleri incelendiğinde %39'unu emniyet mensubu astlar ile %29'unu sağlık personelleri oluşturmaktadır. Katılımcıların %44'ü çocuk sahibidir.

Tablo 2. 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Tüm Çalışanlar		Sağlık Çalışanları		Emniyet Mensupları	
	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet						
Erkek	484	60,1	135	33,8	349	86,2
Kadın	321	39,9	265	66,3	56	13,8
Medeni Durum						
Evli	459	57,0	192	48,0	267	65,9
Bekâr	346	43,0	208	52,0	138	34,1
Çocuk var mı?						
Evet	352	43,7	152	38,0	200	49,4
Hayır	453	56,3	248	62,0	205	50,6
Eğitim						
Lise-Ön Lisans	141	17,5	64	16,0	77	19,0
Lisans	586	72,8	268	67,0	318	78,5
Lisansüstü	78	9,7	68	17,0	10	2,5
Yaş (Yıl)						
-29	303	37,6	187	46,8	116	28,6
30-35	383	47,6	154	38,5	229	56,6
36 +	119	14,8	59	14,8	60	14,8
Görev						
Sağlık Personeli	236	29,3	236	59,0	-	-
Doktor	164	20,4	164	41,0	-	-
Emniyet (Ast)	313	38,9	-	-	313	77,3
Emniyet (Üst)	92	11,4	-	-	92	22,7
Toplam	805	100	400	100	405	100

2.4.2.Araştırmaya Katılanların Covid-19 Vaka Durumları

Katılımcıların Covid-19 geçmişlerine yönelik bilgiler Tablo 2.3.'te gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %61,9'u, sağlık çalışanlarının %70'i, emniyet mensuplarının %53,8'i, Covid-19 hastalığına yakalanmıştır. Katılımcıların %61,5'inin, sağlık çalışanlarının %66,5'inin, emniyet mensuplarının %56,5'inin, ailesinde veya yakın çevresinde Covid-19 vakasına rastlanmıştır. Katılımcıların %8,8'inin, emniyet mensuplarının %7,4'ünün yakın çevresinde Covid-19 nedeniyle ölüm vakası yaşanmış

olup, sağlık çalışanlarında bu oran %10,3'tür. Sağlık çalışanlarının %65,8'i salgın süresince enfeksiyon kliniğinde çalışmıştır.

Tablodaki önemli bulgulardan birisi, sağlık çalışanlarının Covid-19 hastalığına yakalanma oranının yüksekliğidir. Sağlık çalışanlarının %70'i hastalığa yakalandığını belirtmiştir. Bu bulgu Covid-19'a yakalanma riski en yüksek olan kesimin sağlık çalışanları olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2. 3. Katılımcıların Covid-19 Vaka Durumları

	Tüm Çalışanlar		Sağlık Çalışanları		Emniyet Mensupları	
	n	%	n	%	n	%
Covid-19'a yakalandınız mı?						
Evet	498	61,9	280	70,0	218	53,8
Hayır	307	38,1	120	30,0	187	46,2
Aileniz veya çevrenizde Covid-19'a yakalanan oldu mu?						
Evet	495	61,5	266	66,5	229	56,5
Hayır	310	38,5	134	33,5	176	43,5
Aileniz veya çevrenizde Covid-19'dan ölen oldu mu?						
Evet	71	8,8	41	10,3	30	7,4
Hayır	734	91,2	359	89,8	375	92,6
(Sağlık Çalışanları) Salgın süresince Enfeksiyon Kliniğinde çalıştınız mı?						
Evet			263	65,8		
Hayır			135	33,8		

2.4.3. Normallik Analizi

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin yapılan analiz sonuçları Tablo 2.4.'te sunulmuştur. Ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerleri limit değerler olan -1,5 ile +1,5 arasında olduğundan verilerin normal dağıldığı kabul edilmiş (Tabachnick, Fidell, 2013) ve parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo 2. 4. Normallik Analizi

	Tüm Çalışanlar		Sağlık Çalışanları		Emniyet Mensupları	
	Çarpıklık	Basıklık	Çarpıklık	Basıklık	Çarpıklık	Basıklık
Kaygı Ölçeği	,082	-1,338	-0,109	-1,137	-0,329	-1,362
Korku Ölçeği	,060	-,436	-0,153	-0,37	-0,236	-0,508
Stres Ölçeği	-,129	-1,032	-0,248	-0,679	0,045	-1,251

İki grubun (cinsiyet, medeni durum, çocuk sahip olma gibi) ortalamasının karşılaştırılması için t Testi, ikiden fazla grubun (yaş, eğitim gibi) ortalamalarının karşılaştırılması yapılırken Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmış ve sadece

fark görülen durumlar tablo halinde gösterilmiştir. İki'den fazla grubun karşılaştırılmasında gruplar arasındaki farklılıkların kaynağı Post-hoc Tukey testi ile tespit edilmiştir.

2.4.4. Güvenilirlik Analizi

Ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Cronbach Alfa katsayısı hesaplanarak sonuçlar Tablo 2.5'te gösterilmiştir. Ulaşılan değerlere göre bu araştırmadan elde edilen veriler bakımından ölçme araçlarının yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 2. 5. Ölçeklerin Madde Sayıları ve Cronbach Alfa Katsayıları

Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha (Tüm Çalışanlar)	Cronbach's Alpha (Sağlık)	Cronbach's Alpha (Emniyet)	Sonuç
Kaygı Ölçeği	5	0,866	0,842	0,881	Yüksek
Korku Ölçeği	7	0,876	0,842	0,901	Yüksek
Stres Ölçeği	5	0,95	0,949	0,958	Yüksek

2.4.5. Ölçeklere Ait Ortalamalar

Ölçeklere ait ortalamalar Tablo 2.6'da gösterilmiştir. Katılımcıların Covid-19 kaynaklı kaygı ölçeği ile korku ölçeğine ilişkin ortalamalar *düşük*; stres ölçeğine ilişkin ortalamalar *orta* düzeydedir.

Tablo 2. 6. Ölçeklere Ait Ortalamalar

	Tüm Çalışanlar	Sağlık Çalışanları	Emniyet Mensupları	Düzy
Kaygı Ölçeği	2,233	2,399	2,069	<i>Düşük</i>
Korku Ölçeği	2,185	2,224	2,146	<i>Düşük</i>
Stres Ölçeği	2,804	2,986	2,623	<i>Orta</i>

Tablo 2.6'daki bulgulara göre H1 Hipotezi (Covid-19, sağlık çalışanlarını psikolojik olarak etkilemiştir) ve alt hipotezleri (H1a: Sağlık çalışanları Covid-19 kaynaklı kaygı duymuşlardır; H1b: Sağlık çalışanları Covid-19 kaynaklı korku duymuşlardır; H1c: Sağlık çalışanları Covid-19 kaynaklı stres yaşamışlardır) *kısmen* desteklenmiştir. Sağlık çalışanlarının Covid-19 kaynaklı kaygı ve korku düzeyleri *düşük*; stres düzeyleri ise *orta* olarak bulunmuştur. Covid-19 pandemisinin başında hemen

hemen tüm kesimlerde kaygı ve korku düşüncelerinin olması beklenen bir durumdur. Bu araştırmanın anketleri uygulandığında pandeminin hayatımıza girmesinin üzerinden neredeyse 1 yıl geçmiştir. Bu süre zarfında kaygı ve korku şiddetinin azalmış olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Covid-19 kaynaklı stres düzeyi nispeten daha yüksektir. Bu bulgu ise sağlık çalışanlarının işyüklerinin ve içeriğinin artarak değişmesi ve söz konusu krizde daha fazla sorumluluk sahibi olmaları ile açıklanabilir.

Litaretürde benzer bulgulara ulaşan çalışmalar şunlardır:

Oruç vd. (2021) Covid-19 pandemisi sürecinde sağlık çalışanlarının kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada, sağlık çalışanlarının salgın nedeniyle iş yükü ve sorumluluğunun artması, virüse enfekte olma ve birlikte yaşadıkları insanlara bulaştırma gibi nedenlerden ötürü kaygı düzeylerinin arttığı sonuçlarına ulaşmıştır. Otgonbaatar vd. (2020) yaptıkları çalışmada sağlık personellerinin Covid-19 pandemisi sürecinde stres düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Afşar vd. (2021) pandemi sürecinde özellikle Covid-19'lu hastalara müdahalenin edildiği poliklinik ve yoğun bakım ünitelerinde çalışan sağlık personellerinin stres düzeylerinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Benzer şekilde Wanigasoriya vd. (2021) sağlık çalışanlarında kendisi veya aile üyelerinden birilerinin koronavirüs nedeniyle hastaneye yatmasının anksiyete ve travma sonrası stres düzeylerini artırdığını, artan çalışma saatleri, yatan hasta servisler ya da acil servislerde çalışanların ise travma sonrası stres düzeylerinin yükseldiğini belirlemişlerdir.

Tablo 2.6'daki bulgulara göre H2 Hipotezi (Covid-19, emniyet mensuplarını psikolojik olarak etkilemiştir) ve alt hipotezleri (*H2a: Emniyet mensupları Covid-19 kaynaklı kaygı duymuşlardır; H2b: Emniyet mensupları Covid-19 kaynaklı korku duymuşlardır; H2c: Emniyet mensupları Covid-19 kaynaklı stres yaşamışlardır*) kısmen desteklenmiştir. Emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı ve korku düzeyleri *düşük*; stres düzeyleri ise *orta* olarak bulunmuştur.

Litaretürde benzer bulgulara ulaşan çalışmalar şunlardır:

Frenkel vd. (2021) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemisinin Avrupa ülkelerinde çalışan polis memurlarının stres düzeyine etkisini araştırmış, pandemi sırasında hükümetler tarafından alınan önlemlere bağlı olarak kolluk kuvvetlerinin hastalığın

yayılmasını kontrol etme ve kamu düzenini sağlama adına enfeksiyon riski altında yoğun şekilde çalışmalarının stres düzeylerini artırdığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Koronavirüs pandemisi sürecinde devletler tarafından alınan önlemler nedeniyle kolluk kuvvetlerinin kapanma tedbirlerini koordine etmesi, sosyal mesafe kuralları ve “evde kal” uygulamalarının denetlenmesi sürecinde aktif olarak sahada yetersiz koruyucu ekipman ile görev alması yüksek enfeksiyon riskine neden olduğundan kolluk kuvvetlerinin stres seviyelerinin de yükselmesine neden olmaktadır (Stogner, Miller, Mclean, 2020).

Grover vd. (2022) Covid-19 pandemisi sürecinde Hindistan’da görev alan polis memurlarının psikososyal sorunlarını değerlendirdikleri çalışmada polis memurlarının iş yükünün artması, uykusuzluk, aileye virüs bulaştırma, yetersiz ekipman gibi nedenlerden ötürü stres, kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

2.4.6.Kuruma Göre Covid-19 Kaynaklı Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları çalışılan kurum değişkenine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.7’de gösterilmiştir. Katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin çalıştıkları kuruma göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır.

Tablo 2. 7. Çalışılan Kuruma Göre Covid-19 Kaynaklı Psikolojik Etkiler (t Testi)

	Sağlık Çalışanları (n=400)	Emniyet Mensupları (n=405)	t (p*)
Kaygı Ölçeği	2,399	2,069	5,094 (0,000)
Korku Ölçeği	2,224	2,146	1,822 (0,069)
Stres Ölçeği	2,986	2,623	5,302 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Yapılan t testi sonucunda sağlık çalışanlarının Covid-19 kaynaklı kaygı stres düzeylerinin emniyet mensuplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 kaynaklı korku düzeyleri istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p=0,069>0,05$). Sağlık çalışanlarının pandemi döneminde virüsle enfekte olmuş hastaların tedavisinde birebir görev alması ve virüsle içiçe şekilde bu mücadeleyi sürdürmesi onların diğer çalışma

gruplarına göre daha hassas ve psikolojik olumsuzluklara açık olmalarına neden olduğu söylenebilir.

Liu vd. (2021) Covid-19 salgını sürecinde sağlık çalışanlarının kaygı ve depresyon gibi belirtilerini inceledikleri çalışmada sağlık çalışanlarının genel popülasyona göre daha yüksek düzeyde kaygı ve depresyon belirtisi gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Rehman vd. (2020) Hindistan’da yaşayan bireylerin Covid-19 pandemisi sürecinde yaşadıkları depresyon, kaygı ve stres düzeylerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmada sağlık çalışanlarının toplum içerisindeki diğer bireylere göre daha yüksek düzeyde kaygı, stres ve depresyon düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Pandemi döneminin en ön safında görev alan sağlık çalışanlarının yüksek bulaş riski ve virüsle iç içe görev yapıyor olmaları nedeniyle psikolojik olarak daha fazla etkilendiklerini söylemek mümkündür.

Buna göre araştırmanın “Covid-19’un sağlık çalışanları ile emniyet mensupları üzerindeki psikolojik etkileri (kaygı, korku, stres) farklıdır” şeklindeki **H3 hipotezi** (kaygı ile stres düzeyleri bakımından) **desteklenmiştir**.

2.4.7.Covid-19 Kaynaklı Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Yapılan analizler sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden katılımcıların demografik özelliklerine göre Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres ölçeklerinin ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik testler kullanılmıştır. İki grubun ortalamasının karşılaştırılmasında t Testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İkiden fazla grubun karşılaştırılmasında gruplar arasındaki farklılıkların kaynağı Post-hoc Tukey testi ile tespit edilmiştir. Sadece farklılık tespit edilen analizler tablo halinde gösterilmiştir.

2.4.7.1.Tüm Çalışanlara İlişkin Analizler

Cinsiyete Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları katılımcıların cinsiyetlerine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.8’de gösterilmiştir. Tabloya göre yapılan t testi sonucunda kadın kamu

alışanlarının hem kaygı hem korku ve hem de stres düzeylerinin erkek kamu çalışanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüstür. Toplumsal yaşamda kadınların iş dışındaki geleneksel rolleri gereği evde anne rolü ve evin temel yapı taşı olmasının vermiş olduğu yk nedeni ile kadınların bu süreçten erkeklere göre psikolojik anlamda daha olumsuz etkilendiği söylenebilir. Ayrıca kadınların aile bireylerine karşı daha duyarlı olduğu, hastalığa yakalanması durumunda onların da tehlikeye maruz kalabileceği ile ilgili düşünceler bu bulgunun elde edilmesine sebep olmuş olabilir.

Tablo 2. 8. Cinsiyete Göre lek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Erkek (n=484)	Kadın (n=321)	t(p*)
Kaygı leği	2,078	2,465	-5,920 (0,000)
Korku leği	2,115	2,290	-4,189 (0,000)
Stres leği	2,631	3,063	-6,388 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Literatürde elde ettiğimiz bulgularla benzerlik gösteren birçok çalışma yapılmıştır. lgeen, lgeen (2020) Türkiye’de yaşamını sürdüren bireyler üzerinde yaptėı çalışma sonucunda kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde Covid-19 kaynaklı kaygı yaşadığını belirlemiştir.

Artan vd. (2020)’nin araştırma bulgularına göre Türkiye’de ikamet eden bireylerin demografik özelliklerinden cinsiyet değişkeni ile kaygı leği arasında farklılık gözlenmiştir. Bu farklılığa göre kadınların pandemi dönemindeki kaygı düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir. Güçlü (2021) yaptėı çalışmada kadınların Covid-19 korku düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Park vd. (2020), Amerika’da yaşayan bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğunu belirlemişlerdir. Benzer şekilde kadın sağlık çalışanlarının erkeklere göre daha yüksek düzeyde kaygı, korku ve stres yaşadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Hidalgo vd., 2020).

Özdin, Bayrak zdin (2021), Yan vd. (2021) Covid-19 pandemi döneminde kadınların kaygı ve stres düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğuna yönelik çalışmalar yapmışlardır. Literatürde kadınların erkeklerden daha fazla psikolojik olumsuzluk belirtisi gösterdiğine yönelik bulgu tespit eden çalışmalar mevcuttur (Casagrande vd., 2020).

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen kadınların Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Medeni Duruma Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları katılımcıların medeni durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.9’da gösterilmiştir.

Tablodaki bulgulara göre yapılan t testi sonucunda bekâr kamu çalışanlarının kaygı, korku ve stres düzeylerinin evli kamu çalışanlarına göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Covid-19’a yakalanan bireylerin çoğunluğu yüksek ateş, eklem ağrıları, öksürük, ishal gibi ağır semptomlar göstermektedir. Hastalığın bu belirtileri karşısında evde tek başına bu süreci geçirme düşüncesi bekâr çalışanların daha yüksek düzeyde psikolojik olumsuzluk yaşamasına neden olduğu şeklinde açıklanabilir.

Tablo 2. 9. Medeni Duruma Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Evli (n=459)	Bekâr (n=346)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,088	2,424	-5,164 (0,000)
Korku Ölçeği	2,130	2,258	-2,963 (0,003)
Stres Ölçeği	2,634	3,028	-5,753 (0,000)
* $p<0,05$ ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Gencer (2020), yaptığı çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde bireylerin korku düzeylerini incelemiş, bekâr bireylerin korku düzeyinin evlilere göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Afşar vd. (2021), yaptıkları çalışmada Covid-19 sürecinde bekâr kamu çalışanlarının evlilere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Liu vd. (2021) ve Vyas vd. (2016) yaptıkları çalışmalarda bekâr olmanın salgın hastalık dönemlerinde korku, kaygı, endişe, stres gibi psikolojik problemlerin açıklayıcısı niteliğinde bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Kul, Demir, Katmer (2020) Covid-19 pandemi sürecinde yetişkin bireylerin psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak yaşam anlamı ve kaygı düzeyini incelemek

üzere yaptıkları çalışmada katılımcılar arasında bekâr olan bireylerin kaygı düzeylerinin evli olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir.

Renkal (2021) yaptığı çalışmada Covid-19 pandemi döneminde bekâr bireylerin depresyon ve stres düzeylerinin evli bireylere göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen bekâr çalışanların Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin evli çalışanlara göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Çocuk Sahipliğine Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları katılımcıların çocuk sahip olup olmama durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.10'da gösterilmiştir.

Tablodaki bulgulara göre yapılan t testi sonucunda çocuğu olmayan kamu çalışanlarının Covid-19 kaynaklı yaşadıkları kaygı ve stres düzeylerinin çocuğu olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Buna karşılık kamu çalışanlarının korku düzeyi ise çocuğu olup olmama durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p=0,229>0,05$). Çocuğu olan kamu çalışanlarının çocuklarıyla etkileşim içerisinde olması, onlarla aktiviteler gerçekleştirerek oyunlar oynaması, aile üyeleri ile sosyal paylaşım içerisinde bulunması psikolojik anlamda onları daha güçlü kılmış olabilir.

Tablo 2. 10. Çocuk Sahipliğine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Çocuk var (n=352)	Çocuk yok (n=453)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,105	2,332	-3,426 (0,001)
Korku Ölçeği	2,156	2,208	-1,203 (0,229)
Stres Ölçeği	2,647	2,925	-3,969 (0,000)
* $p<0,05$ ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Çelik, Dağlı (2021) yaptıkları çalışmada evli çocuksuz bireylerin en yüksek depresyon ve anksiyete düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. Nguyen, Tran (2021) yaptıkları çalışmada bekâr ve çocuk sahibi olmayan bireylerin psikolojik belirtilerinin ve işten ayrılma niyetinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Benzer şekilde Yeni Elbay vd. (2020) yaptıkları çalışmada çocuk sahibi olan bireylerin daha düşük seviyede anksiyete belirtisi gösterdiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Cui vd. (2021) yaptıkları çalışmada kamu çalışanları arasında çocuğu olmayanların olanlara göre daha yüksek stres düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Umutlu Aydın (2022) pandeminin bireylerin ruh sağlığı üzerine etkilerine yönelik yaptığı çalışmada pandemi döneminde evde çocuğu ile yaşayanların yaşamayanlara göre daha düşük düzeyde psikolojik zorlanma yaşayacaklarını belirlemiştir. Benzer şekilde pandemi sürecinde bireylerin evde çocuklarıyla yaşamının, vakit geçirmenin karşılıklı etkileşim ve iletişimi artırarak ruh sağlığı açısından koruyucu bir faktör olduğunu ileri süren çalışmalar mevcuttur (Mart, Kesicioğlu, 2020; Kurt Demirbaş, Sevgili Koçak, 2020).

Araştırma sonuçlarımızı destekleyen çalışmaların yanı sıra çocuk sahibi olan bireylerin Covid-19 kaygı düzeyinin çocuk sahibi olmayanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Sari, 2022; Karasaç, 2021).

Yaş Değişkenine Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları katılımcıların yaş değişkenine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.11’de gösterilmiştir. Katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin yaş aralıklarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda kamu çalışanlarının Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres düzeylerinin yaş aralıklarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklı grupları belirlemek için Post-hoc Tukey testi yapılmıştır. Buna göre;

- 29 yaşa kadar olan kamu çalışanlarının kaygı, korku ve stres düzeylerinin 30-35 yaş aralığındaki kamu çalışanlarından daha yüksek düzeyde olduğu,
- 29 yaşa kadar olan kamu çalışanlarının kaygı düzeyinin 36 yaş ve üzerindeki kamu çalışanlarından daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Bu bulgulara göre genç yaştaki çalışanların daha yüksek kaygı, korku ve stres düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Gençlerin hastalık ve ölümle ilgili

deneyimlerinin daha az olması, kendileri için hayatın neredeyse henüz başlıyor olması bu tür psikolojik etkilenmelere yol açmış olabilir.

Tablo 2. 11. Yaş Değişkenine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA)

	(1) -29 yıl	(2) 30-35 yıl	(3) 36+ yıl	F (p*)	Farklı Gruplar**
Kaygı Ölçeği	2,407	2,115	2,166	8,830 (0,000)	1-2, 1-3
Korku Ölçeği	2,251	2,114	2,246	5,025 (0,007)	1-2
Stres Ölçeği	3,001	2,657	2,773	10,572 (0,000)	1-2
*p<0,05 ise en az bir grubun ortalaması istatistiksel olarak farklıdır. ** (Post-hoc-Tukey)					

Orhan, Gümüş (2021) Covid-19 salgını sürecinde genç kamu çalışanlarının diğerlerine göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Giordani vd. (2020) Covid-19 pandemisi sürecinde 18-29 arası yaştaki bireylerin diğerlerine göre daha yüksek düzeyde korku sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Benzer şekilde Gencer (2020) yaptığı araştırmada bireylerde yaş düzeyi arttıkça koronavirüs korku düzeyinde azalma olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Dolayısıyla araştırmamızda elde ettiğimiz bulguların benzerlerine literatürde rastlanmaktadır.

2.4.7.2.Sağlık Çalışanlarına İlişkin Analizler

Sağlık Çalışanlarının Cinsiyetlerine Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları sağlık çalışanlarının cinsiyetlerine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.12’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 12. Sağlık Çalışanlarının Cinsiyetlerine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Erkek (n=135)	Kadın (n=265)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,247	2,476	-2,531 (0,012)
Korku Ölçeği	2,128	2,274	-2,526 (0,012)
Stres Ölçeği	2,799	3,082	-2,876 (0,004)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Sağlık çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda kadın sağlık çalışanlarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin erkek sağlık çalışanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğunu kadınların oluşturması, bu çalışanların da pandemi sürecinde yüksek risk altında kalmaları ve yoğun çalışma şartlarına bağlı olarak iş ve ev arasındaki dengeyi kurmada zorlanması nedeniyle psikolojik anlamda daha olumsuz etkilendikleri söylenebilir.

Aktaş (2021) Covid-19 salgınının sağlık çalışanlarının koronavirüs ve ölüm kaygısı düzeylerini araştırmıştır. Araştırma sonucuna kadın sağlık çalışanlarının kaygı düzeylerinin erkek sağlık çalışanlarına göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Alper Ay, İçen (2021) yaptıkları çalışmada sağlık çalışanlarının yaşadıkları kaygı düzeyini incelemiş ve kadın çalışanların erkeklere göre daha yüksek düzeyde kaygı yaşadığını tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Mutlu (2022) yaptığı çalışmada kadın sağlık çalışanlarının koronavirüs korkusunun erkeklere göre daha yüksek seviyede olduğunu belirlemiştir.

Tekin Atay vd. (2020) aynı şekilde kadın diş hekimliği uzmanlığı öğrencilerinin erkeklere daha yüksek kaygı ve korku seviyesine sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Cai vd. (2020) Çin'in Wuhan şehrindeki sağlık çalışanlarına yönelik yaptığı çalışmada kadınların erkeklere göre daha yüksek stres oranına sahip olduğunu belirlemiştir.

Rossi vd. (2020) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemi sürecinde kadın sağlık çalışanlarında algılanan stres düzeyinin yükseldiği sonucuna ulaşmıştır.

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen kadın sağlık çalışanlarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Sağlık Çalışanlarının Medeni Durumlarına Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları sağlık çalışanlarının medeni durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.13'te gösterilmiştir.

Tablo 2. 13. Sağlık Çalışanlarının Medeni Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Evli (n=192)	Bekâr (n=208)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,293	2,497	-2,387 (0,017)
Korku Ölçeği	2,182	2,264	-1,490 (0,137)
Stres Ölçeği	2,874	3,090	-2,363 (0,019)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Sağlık çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda bekâr sağlık çalışanlarının kaygı ve stres düzeylerinin evli sağlık çalışanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Buna karşılık sağlık çalışanlarının korku düzeyi ise medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir ($p=0,137>0,05$). Covid-19 virüsü ile enfekte olmuş hastaların tedavisinde yoğun mesai harcayan, onlara bakım hizmeti veren sağlık çalışanlarından bekâr olanlarının, kendileri Covid-19 ile karşı karşıya kaldıklarında bakım hizmeti verecek bir yakınlarının olmaması nedeniyle yalnızlık duygusuna kapılabilecekleri ve psikolojik olumsuzluklar yaşama konusunda daha hassas olabilecekleri söylenebilir.

Afşar vd. (2021) Covid-19 sürecinde sağlık çalışanlarının iş stresi ve örgütsel destek algılarını belirlemeye çalıştıkları araştırmada bekâr sağlık çalışanlarının evlilere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Bekâr sağlık çalışanlarının evli sağlık çalışanlarına göre Covid-19 temelli psikolojik problem düzeylerinin yüksek olması, SARS virüsü salgını esnasında sağlık çalışanlarının anksiyete düzeyine ilişkin araştırma gerçekleştiren Chan, Huak'ın (2004) bulgularını desteklemektedir.

Öner (2021) yaptığı çalışmada Covid-19 pandemi döneminde bekâr sağlık çalışanlarının evlilere göre daha yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve stres puanına sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Başka bir çalışmada yine pandemi sürecinde evli sağlık çalışanlarının depresyon ve kaygı düzeyinin bekârlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım vd. 2020).

Karaoğlu vd. (2009) aile hekimlerine yönelik yaptıkları çalışmada bekâr olan sağlık çalışanlarının evli olanlara göre daha yüksek düzeyde kaygı yaşadıklarını belirlemiştir.

Asistan hekimler üzerine bir araştırma yapan Kurnaz (2019), yaşanan kaygıyı paylaşabilecek veya yakın ilişki kurabilecek bir eşin olmamasının bekârların kaygı düzeyinin yüksek olmasıyla ilişkili olabileceğini ileri sürmektedir.

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen bekâr sağlık çalışanlarının Covid-19 kaynaklı kaygı ile stres düzeylerinin evli çalışanlara göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Sağlık Çalışanlarının Görev Değişkenine Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları sağlık çalışanlarının görev değişkenine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 2. 14. Sağlık Çalışanlarının Görev Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Sağlık Personeli (n=236)	Doktor (n=164)	t (p*)
Kaygı Ölçeği	2,492	2,264	2,622 (0,009)
Korku Ölçeği	2,331	2,071	4,773 (0,000)
Stres Ölçeği	3,100	2,822	3,011 (0,003)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Sağlık çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin yaptıkları göreve göre farklı olup olmadığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda sağlık personeli olarak görev yapan çalışanların hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin doktorlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Sağlık personeli grubu içerisinde kalan çalışanlar Covid-19 tedavi sürecinde hastalarla daha fazla temas halinde olduğundan yüksek bulaş riski altında kalmaktadır. Bu sebeple sağlık personellerinin doktorlara göre daha yüksek düzeyde kaygı, korku ve stres yaşadığı söylenebilir.

Arpacioğlu vd. (2020) yaptıkları çalışmada hemşirelerin ve diğer sağlık çalışanlarının koronavirüs korku düzeyinin doktorlara göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Benzer şekilde Liu, Liu, Gao (2020) hemşirelerin algılanan stres düzeylerinin doktorlara göre daha yüksek düzeyde olduğunu belirlemiştir.

Luceño-Moreno vd. (2020)'de yaptıkları çalışmada İspanyol sağlık çalışanları arasından hemşirelerin diğer sağlık çalışanlarına göre daha yüksek stres, kaygı ve depresyon düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Öztürk vd. (2021)'de sağlık çalışanlarının depresyon anksiyete ve stres düzeylerini incelemiş, araştırma sonucunda hemşirelerin doktorlara göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen sağlık personelinin doktorlara kıyasla daha yüksek düzeyde psikolojik olumsuzluk yaşamasına yönelik bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

2.4.7.3.Emniyet Mensuplarına İlişkin Analizler

Emniyet Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları emniyet mensuplarının cinsiyetlerine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.15'te gösterilmiştir.

Tablo 2. 15. Emniyet Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Erkek (n=349)	Kadın (n=56)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,014	2,414	-2,883 (0,004)
Korku Ölçeği	2,111	2,370	-2,751 (0,006)
Stres Ölçeği	2,567	2,975	-3,171 (0,002)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Emniyet mensubu katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda kadın emniyet mensuplarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin erkek emniyet mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Tüm çalışanlar ve sağlık çalışanlarında da olduğu gibi kadın emniyet mensuplarının ağır

çalışma şartlarının yanısıra evdeki rolleri gereği üzerine yüklenen sorumluluklar nedeniyle psikolojik sağlamlık eşiğinin düşük olduğu ve bu hastalıktan daha çok etkilendikleri söylenebilir.

Emniyet mensuplarında cinsiyet faktörünün stres üzerinde etkili olduğunu ortaya koyan bir araştırma Frenkel vd. (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kim vd. (2015) yaptıkları çalışmada kadın polis memurlarının genel olarak erkeklere göre daha yüksek düzeyde kaygı ve strese sahip olduklarını belirlemiştir.

Tez çalışmamız kapsamında elde edilen kadın emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Emniyet Mensuplarının Medeni Durumlarına Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları emniyet mensuplarının medeni durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.16'da gösterilmiştir.

Tablo 2. 16. Emniyet Mensuplarının Medeni Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Evli (n=267)	Bekâr (n=138)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	1,942	2,314	-3,702 (0,000)
Korku Ölçeği	2,093	2,251	-2,290 (0,023)
Stres Ölçeği	2,463	2,935	-4,521 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Emniyet mensubu katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda bekâr emniyet mensuplarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin evli emniyet mensuplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tüm çalışanlar ve sağlık çalışanlarında da olduğu gibi bekâr emniyet mensuplarının virüsün ağır semptomlarını tek başına geçirme konusunda daha hassas olabileceklerinden kaygı, korku ve stres düzeylerinin evlilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Rajbhandari vd. (2021) pandemi döneminde Nepal’de görev yapan polis memurlarının stres düzeylerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmada, bekâr polis memurlarının evlilere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgu, tez çalışmamız kapsamında elde edilen bekâr emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı ile stres düzeylerinin evli çalışanlara göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu ile örtüşmektedir.

Emniyet Mensuplarının Görev Değişkenine Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları emniyet mensuplarının görev değişkenine göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 17. Emniyet Mensuplarının Görev Değişkenine Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

	Emniyet Mensubu- Ast (n=313)	Emniyet Mensubu Üst (n=92)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,171	1,721	3,962 (0,000)
Korku Ölçeği	2,209	1,931	3,613 (0,000)
Stres Ölçeği	2,749	2,195	4,870 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Emniyet mensubu çalışanların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres düzeylerinin görevlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda emniyet mensubu ast olarak çalışan personelin Covid-19 kaynaklı hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin emniyet mensubu üst rütbede bulunanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Emniyet mensubu ast rütbede çalışan personellerin üst rütbedeki personel tarafından belirlenen plan doğrultusunda işlerin uygulayıcısı ve olaylara ilk müdahale eden grup olmalarından ötürü daha yüksek düzeyde kaygı, korku ve stres yaşadıkları söylenebilir.

Çelik, Dağlı (2021) yaptıkları çalışmada kamu çalışanlarında mesleki unvan farklılıklarının depresyon ve anksiyete düzeyini etkilediğine yönelik bulgular elde etmiştir. Polislik mesleğinde çoğunlukla astların nöbet ve vardiya sistemi dâhilinde

çalışması, çalışma saatlerinde yoğunluk, insan doğasına ters düşen uyku düzensizliği gibi nedenlerden ötürü astların tükenmişlik gibi psikolojik olumsuzluklarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Kıvrak, Kaya, 2014). Üstlerin çoğu zaman astların yaptıkları işleri planlamaları ve astların da işin yürütücüsü olmalarından kaynaklı olarak astların yoğun şekilde çalıştığı, bu çalışma şartlarına bağlı olarak serbest zaman, stresle başa çıkma konusunda zorluk çektiklerine yönelik çalışmalar mevcuttur (Gülver, 2014; Metin, 2016). Benzer şekilde başka bir çalışmaya göre yoğun çalışan ve karakol gibi olaylara müdahale eden birimlerde çalışan polis memurlarının idari kısımlarda çalışanlara göre daha yüksek düzeyde tükenmişlik ve psikolojik belirtiler gösterdiği tespit edilmiştir (Gündüz, Erkan, Gökçakan, 2007).

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen ast konumundaki emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeylerinin üstlere göre daha yüksek olduğuna ilişkin bulgu literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre yapılan karşılaştırmaların sonuçları özet olarak Tablo 2.18’de gösterilmektedir.

Tablo 2. 18. Demografik Özelliklere Göre Ortalamaların Karşılaştırılması (Özet Tablo)

	Tüm Çalışanlar			Sağlık Çalışanları			Emniyet Mensupları		
	<i>Kaygı</i>	<i>Korku</i>	<i>Stres</i>	<i>Kaygı</i>	<i>Korku</i>	<i>Stres</i>	<i>Kaygı</i>	<i>Korku</i>	<i>Stres</i>
Cinsiyet	<i>Kadın daha yüksek</i>			<i>Kadın daha yüksek</i>			<i>Kadın daha yüksek</i>		
Medeni Durum	<i>Bekâr daha yüksek</i>			<i>Bekâr daha yüksek</i>	-	<i>Bekâr daha yüksek</i>	<i>Bekâr daha yüksek</i>		
Çocuk var mı?	<i>Hayır daha yüksek</i>		<i>Hayır daha yüksek</i>	-	-	-	-	-	-
Görev	-	-	-	<i>Sağlık personeli daha yüksek doktor</i>			<i>Emniyet (ast) daha yüksek Emniyet (üst)</i>		
Yaş	-29 daha yüksek	-29 daha yüksek 30-35	-29 daha yüksek 30-35	-	-	-	-	-	-

Analiz sonuçlarına göre **H4 Hipotezi** (Covid-19’un sağlık çalışanları ile emniyet mensupları üzerindeki psikolojik etkileri -kaygı, korku, stres- onların demografik özelliklerine göre farklıdır) yukarıdaki Tablo 2.18’de belirtilen durumlar için desteklenmiştir.

2.4.8.Covid-19 Kaynaklı Kaygı, Korku ve Stres Düzeylerinin Covid-19 Vaka Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Yapılan analizler sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden katılımcıların Covid-19 vaka durumlarına göre Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres ölçeklerinin ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik testler kullanılmıştır. Vaka durumları *Evet* ve *Hayır* şeklinde iki gruptan oluştuğundan ortalamaların karşılaştırılmasında t Testi kullanılmış ve sadece fark tespit edilen analizler tablo halinde gösterilmiştir.

2.4.8.1.Tüm Çalışanlara İlişkin Analizler

Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları katılımcıların Covid-19'a yakalanma durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.19'da gösterilmiştir.

Kamu çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin Covid-19 geçirip geçirmediklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda Covid-19 geçiren kamu çalışanlarının hem kaygı hem korku ve hem de stres düzeylerinin Covid-19 geçirmeyenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 virüsünün yüksek ateş, eklem ağrıları, ishal, öksürük, tat ve koku kaybı gibi ağır semptomları nedeniyle koronavirüse enfekte olan kamu çalışanlarının bu süreçten psikolojik anlamda da olumsuz etkilendikleri söylenebilir.

Tablo 2. 19. Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Covid-19'a yakalanma</i>	Evet (n=498)	Hayır (n=307)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,730	1,425	29,170 (0,000)
Korku Ölçeği	2,432	1,785	17,105 (0,000)
Stres Ölçeği	3,260	2,063	21,587 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Türkili vd. (2021) yaptıkları çalışmada Covid-19 geçiren bireylerde depresyon, kaygı ve tükenmişlik düzeylerinde artış olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Coşkun, Bedir (2021), Covid-19 pandemisi sürecinde Covid-19 teşhisi konulan özel güvenlik personellerinin teşhis konmayanlara göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Hyland vd. (2020) İrlanda’da yaşayan bireyler üzerine yaptıkları çalışmada Covid-19 tanısı konan bireylerin daha yüksek düzeyde psikolojik olumsuzluk yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Yılmaz, Karaman, Yılmaz (2021), Covid-19 pandemisi sürecinde hastalığa yakalananların yakalanmayanlara göre daha yüksek düzeyde korku yaşadığını belirlemişlerdir.

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında elde edilen Covid-19’a yakalananlarda daha yüksek düzeyde kaygı, korku ve stres meydana geldiğine ilişkin bulgu, literatürdeki bulgularla örtüşmektedir.

Yakın Çevrede Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları yakın çevrede Covid-19 vakası yaşanma durumuna göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.20’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 20. Yakın Çevrede Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Yakın çevrede Covid-19 vakası</i>	Evet (n=495)	Hayır (n=310)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,473	1,848	9,969 (0,000)
Korku Ölçeği	2,330	1,953	9,370 (0,000)
Stres Ölçeği	3,083	2,358	10,850 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Kamu çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin yakın çevresinde Covid-19 geçiren olup olmadığına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda yakın çevresinde Covid-19 vakası yaşanan kamu çalışanlarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Hastalığın semptomlarının ağır olması ve özellikle aile bireylerinden yaşlı olanların bu süreci zor atlatması nedeniyle çalışanların psikolojik

olarak olumsuz etkilenmelerine ve yakınlarını kaybetme korkusuna kapılmalarına neden olduğu söylenebilir.

Renkal (2021) Yaptığı çalışmada yakın çevresinde Covid-19 geçiren biri bulunan bireylerin çevresinde Covid-19 geçirmeyenlere göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mistry vd. (2021) çalışmalarında yakın arkadaşları veya ailesinden birilerine Covid-19 teşhisi konan bireylerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Hyland vd. (2020) Covid-19 pandemi sürecinde sevdiği birine tanı konma durumlarının bireylerin kaygı ve depresyon düzeylerini etkilediği şeklinde bulgu elde etmişlerdir. Bu bilgiler ışığında araştırmadan elde ettiğimiz bulgular literatür bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

2.4.8.2.Sağlık Çalışanlarına İlişkin Analizler

Sağlık Çalışanlarının Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları sağlık çalışanlarının Covid-19'a yakalanma durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.21'de gösterilmiştir. Sağlık çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin Covid-19 geçirip geçirmediklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır.

Tablo 2. 21. Sağlık Çalışanlarının Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Covid-19'a yakalanma</i>	Evet (n=280)	Hayır (n=120)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,768	1,538	19,305 (0,000)
Korku Ölçeği	2,369	1,887	8,779 (0,000)
Stres Ölçeği	3,314	2,222	12,960 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Yapılan t testi sonucunda Covid-19 geçiren sağlık çalışanlarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin Covid-19 geçirmeyen sağlık çalışanlarına göre daha

yüksek olduğu görülmüştür. Çünkü hastalığı geçiren çalışanlar, hastalığın etkilerinin ne denli yıpratıcı olduğunu bizzat yaşamışlardır. Bu bağlamda kaygı, korku ve stres düzeylerinin yüksek olması beklenebilen bir durumdur.

Turan (2021) yaptığı çalışmada yüksek riskli gruplar içerisinde yer alan çalışanların Covid-19 enfekte olma durumuna bağlı olarak psikolojik olumsuzluklar yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Oruç vd. (2021) yaptıkları çalışmada sağlık çalışanlarının koronavirüs hastalığını taşıma nedenlerinden ötürü yaşadıkları kaygı düzeyinin arttığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Yılmaz vd. (2021) Covid-19 hastalığına yakalanan sağlık çalışanlarının yakalanmayanlara göre daha yüksek düzeyde korku yaşadığını belirlemişlerdir.

Türkili vd. (2021) Covid-19 pandemisi sürecinde pozitif test sonucu Covid-19 geçirmiş sağlık çalışanlarının depresyon, kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Lai vd. (2020) Çin’de yaptıkları çalışmada Covid-19 geçirmiş sağlık çalışanlarının depresyon, travma sonrası stres, anksiyete ve uykusuzluk seviyelerinde yükselme olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Cai vd. (2020) Çin’in Wuhan şehrindeki sağlık çalışanları ile yaptığı bir çalışmada, kadınların erkelere göre stres oranının fazla olduğu, sağlık çalışanlarının stresinin ana nedeninin ailelerinin ve kendilerinin Covid-19’a yakalanma riski ve buna bağlı ölüm riski olduğunu belirtmişlerdir. Bu bilgiler ışığında araştırmadan elde ettiğimiz bulguların literatür bulgularıyla benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Sağlık Çalışanlarının Yakın Çevresinde Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları sağlık çalışanlarının yakın çevresinde Covid-19 vakası yaşanma durumuna göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.22’de gösterilmiştir. Sağlık çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin yakın çevresinde Covid-19 geçiren olup olmadığına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır.

Yapılan t testi sonucunda yakın çevresinde Covid-19 geçirenlerin olduğu sağlık çalışanlarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin diğerlerine göre daha

yüksek olduğu görülmüştür. Pandemi sürecinde yüksek bulaş riski altında çalışan sağlık çalışanlarının enfekte olan yakın çevresindeki bireylere virüsü kendilerinin bulaştırdığı düşüncesi ve özellikle yaşlı olan aile bireylerinin süreci zor atlatması nedeniyle psikolojik olarak daha hassas oldukları söylenebilir.

Tablo 2. 22. Sağlık Çalışanlarının Yakın Çevresinde Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Yakın çevrede Covid-19 vakası</i>	Evet (n=266)	Hayır (n=134)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,586	2,027	6,442 (0,000)
Korku Ölçeği	2,352	1,972	6,887 (0,000)
Stres Ölçeği	3,251	2,461	8,707 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Wanigasooriya vd. (2020) sağlık çalışanları üzerine yaptıkları araştırma bulgularına göre kendisi ve aile üyelerinden birilerinin Covid-19 nedeniyle hastaneye yatmasının anksiyete ve travma sonrası strese neden olduğunu belirlemişlerdir.

İpekçi (2021) yaptığı çalışmada Covid-19 pandemisi nedeniyle sağlık çalışanlarının aileleriyle olan ilişkilerinden ötürü kaygı düzeylerinin yükseldiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Bu bilgiler ışığında araştırmadan elde ettiğimiz bulguların literatür bulgularıyla benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Sağlık Çalışanlarının Enfeksiyon Kliniğinde Çalışma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları sağlık çalışanlarının *Enfeksiyon Kliniğinde* çalışma durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.23'te gösterilmiştir.

Sağlık çalışanı katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin enfeksiyon kliniğinde çalışıp çalışmamaya göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda enfeksiyon kliniğinde çalışan sağlık çalışanlarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin enfeksiyon kliniğinde çalışmayan sağlık çalışanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Pandemi ile birlikte hastanelerde

birçok alan enfeksiyon kliniğine çevrilmiş ve bu kliniklerde çalışan personeller koronavirüslü hastalar ile yoğun temas içerisinde bulunmuşlardır. Bu nedenle yüksek bulaş riski altında enfeksiyon kliniklerinde çalışan personellerin psikolojik anlamda da olumsuz etkilendikleri söylenebilir. Çünkü bu kliniklerde hem hastalığa yakalanma olasılığı yüksektir ve hem de hastalığın insanlar üzerindeki tahribatı daha yakından gözlemlenebilmektedir.

Tablo 2. 23. Sağlık Çalışanlarının Enfeksiyon Kliniğinde Çalışma Durumlarına Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Enfeksiyon kliniğinde çalışma</i>	Evet (n=263)	Hayır (n=135)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,706	1,800	11,505 (0,000)
Korku Ölçeği	2,383	1,914	8,900 (0,000)
Stres Ölçeği	3,319	2,336	11,819 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Mutlu (2022) yoğun bakım ünitelerinde çalışan sağlık çalışanlarının koronavirüs korku düzeyinin yüksek olduğunu, Afşar vd. (2021) ise yoğun bakım ünitelerinde görev alan sağlık çalışanlarının klinikte çalışanlara göre daha yüksek strese sahip olduğuna yönelik araştırmalar yapmışlardır. Acar'a (2021) göre enfeksiyonu doğrulanmış hastalara bakım vermek sağlık çalışanlarının korku düzeylerinde artışa sebep olmaktadır.

Benzer şekilde Çınar vd. (2021) yaptıkları çalışmada Covid-19 virüslü hastaya bakım işlemi gerçekleştiren hemşirelerde stres düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkili vd. (2021) sağlık çalışanlarının Covid-19 hastaları ile temas durumuna göre kaygı düzeylerinde artış olduğunu belirlemişlerdir.

Ayrıca Wanigasooriya vd. (2020) yatan hasta ve acil servislerde görev alan sağlık çalışanlarının travma sonrası stres düzeylerinin yüksek olduğuna yönelik çalışma gerçekleştirmiştir.

Liu, Liu, Gao (2020) acil servisler ile Covid-19 teşhisi konmuş bireylere yakın çalışan sağlık çalışanlarının daha yüksek stres ve kaygı düzeyine sahip olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmamızın sonucunda elde ettiğimiz bulgular literatürle uyumludur.

2.4.8.3.Emniyet Mensuplarına İlişkin Analizler

Emniyet Mensuplarının Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları emniyet mensuplarının Covid-19'a yakalanma durumlarına göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.24'te gösterilmiştir.

Tablo 2. 24.Emniyet Mensuplarının Covid-19'a Yakalanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Covid-19'a yakalanma</i>	Evet (n=218)	Hayır (n=187)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,683	1,353	19,586 (0,000)
Korku Ölçeği	2,512	1,720	15,048 (0,000)
Stres Ölçeği	3,192	1,961	15,623 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Emniyet mensubu katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin Covid-19 geçirip geçirmediğine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda Covid-19 geçiren emniyet mensuplarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin Covid-19 geçirmeyen emniyet mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Tüm çalışanlar ve sağlık çalışanları için yukarıda da belirttiği gibi virüsle enfekte olmuş emniyet mensuplarının da koronavirüsün ağır belirtileri karşısında psikolojik olumsuzluklar yaşadığı söylenebilir.

Coşkun, Bedir (2021) Covid-19 pandemisi sürecinde özel güvenlik personellerinin kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada daha önce Covid-19 teşhisi konulan personellerin teşhis konmayan personellere göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Kaya'ya (2020) göre Covid-19 salgınında enfekte olma bireylerin psikolojik durumlarını olumsuz etkileyerek hastalıklara karşı riskli duruma getiren faktörlerden biridir. Araştırmamızın sonuçlarından farklı olarak henüz enfekte olmamış bireylerde kendisinin ve yakınlarının enfekte olmasına yönelik korku ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğuna yönelik çalışmalar da mevcuttur (Memiş Doğan, 2020; Salcan, Sarıkaya, 2020).

Pandemi döneminde salgından etkilenen bireylerin bu duruma tepki ve belirtileri incelendiğinde Covid-19 enfekte olma durumu değişkenine göre psikolojik olumsuzlukların artacağı korku, stres ve depresyon gibi belirtilerle karşılaşılacağı belirtilmiştir (Hall, Hall, Chapman, 2008). Araştırmamızın sonucunda elde ettiğimiz bulgular literatürle uyumludur.

Emniyet Mensuplarının Yakın Çevresinde Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

Ölçeklerin ortalamaları emniyet mensuplarının yakın çevresinde Covid-19 vakası yaşanma durumuna göre karşılaştırılmış ve bulgular Tablo 2.25’te gösterilmiştir.

Tablo 2. 25. Emniyet Mensuplarının Yakın Çevresinde Covid-19 Vakası Yaşanma Durumuna Göre Ölçek Ortalamalarının Karşılaştırılması (t Testi)

<i>Yakın çevrede Covid-19 vakası</i>	Evet (n=229)	Hayır (n=176)	t(p*)
Kaygı Ölçeği	2,343	1,713	6,948 (0,000)
Korku Ölçeği	2,306	1,939	6,046 (0,000)
Stres Ölçeği	2,888	2,280	6,360 (0,000)
*p<0,05 ise grupların ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır.			

Emniyet mensubu katılımcıların Covid-19 kaynaklı olarak yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi problemlerin yakın çevresinde Covid-19 geçiren olup olmadığına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testi sonucunda yakın çevresinde Covid-19 geçirenlerin olduğu emniyet mensuplarının hem kaygı, hem korku ve hem de stres düzeylerinin yakın çevresinde Covid-19 geçiren olmayan emniyet mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Tüm çalışanlar ve sağlık çalışanlarında da olduğu gibi yakın çevresinde Covid-19 vakası bulunan emniyet mensuplarının hastalık sürecinin ağır geçirilmesi ve yakınlarını hastalık nedeniyle kaybetme korkusu gibi nedenlerden ötürü kaygı, korku ve stres yaşadıkları söylenebilir.

Grover vd. (2020), emniyet mensuplarının ailesinde hastalık bulaşan bireylerin olması kaygı, endişe ve stres gibi psikolojik rahatsızlıkların tetiklenmesine neden olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Mistry vd. (2021) yakın arkadaşları ve ailesinden

birilerine Covid-19 teşhisi konan bireylerin daha yüksek düzeyde korkuya sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Bu bilgiler ışığında araştırmadan elde ettiğimiz bulguların literatür bulgularıyla benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Katılımcıların Covid-19 vaka durumlarına göre yapılan karşılaştırmaların sonuçları özet olarak Tablo 2.26’da gösterilmektedir.

Tablo 2. 26. Covid-19 Vaka Durumlarına Göre Ortalamaların Karşılaştırılması (Özet Tablo)

	Tüm Çalışanlar (Kaygı, Korku, Stres)	Sağlık Çalışanları (Kaygı, Korku, Stres)	Emniyet Mensupları (Kaygı, Korku, Stres)
Covid-19’a yakalanma	<i>Evet daha yüksek</i>	<i>Evet daha yüksek</i>	<i>Evet daha yüksek</i>
Yakın çevrede Covid-19 vakası yaşanma	<i>Evet daha yüksek</i>	<i>Evet daha yüksek</i>	<i>Evet daha yüksek</i>
Enfeksiyon kliniğinde çalışma	-	<i>Evet daha yüksek</i>	-

Analiz sonuçlarına göre **H5 Hipotezi** (Covid-19’un sağlık çalışanları ile emniyet mensupları üzerindeki psikolojik etkileri -kaygı, korku, stres- Covid-19 vaka durumlarına göre farklıdır) yukarıdaki Tablo 2.26’da belirtilen durumlar için desteklenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, salgınla mücadelede en ön cephede yer alan sağlık çalışanları ile yüksek riskli gruptan olan emniyet mensuplarının Covid-19 döneminde yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi psikolojik problemlerin düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Aşağıda araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulardan yola çıkılarak salgın dönemlerinde ortaya çıkması muhtemel kaygı, korku ve stres gibi psikolojik problemlerle başa çıkmada yardımcı olabilecek çeşitli öneriler yer almaktadır.

Tez çalışmasının ilk bölümünde Covid-19 pandemisine ışık tutmak adına pandemi kavramına değinilmiş; tarih boyunca yaşanan, tüm toplumlarda büyük etkiler bırakan pandemiler açıklanmış ve Covid-19 pandemisi temelinde toplumların yaşamış olduğu psikolojik olumsuzluklar üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres gibi bireylerin yaşamlarında psikolojik anlamda olumsuz etkiler bırakan kavramlar açıklanmış, Covid-19 ile olan ilişkilerine açıklık getirilmiş ve bu alanda yapılan uluslararası ve ulusal akademik çalışmalara yer verilmiştir.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde araştırmanın amacı, hipotezleri ve modeli açıklanmış; araştırmanın yöntemi başlığı altında evren, örneklem, veri toplamada kullanılan araçlar ve kullanılan istatistiksel analizler ele alınmış ve son olarak elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan Covid-19 pandemisi çok hızlı bir şekilde yayılım göstererek tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilen Covid-19 hastalığına sebep olan virüs Mayıs 2022 itibarıyla yaklaşık 533 milyon kişiye bulaşmış ve bu kişilerden yaklaşık 6 milyon kişi hayatını kaybetmiştir.

Tüm dünyada virüsün yayılımının engellenmesine yönelik olarak ülkeler tarafından sınırlar kapatılmış, sıkı tedbirler alınmıştır. Bu dönemde ülkeler ekonomik kaynaklarının büyük çoğunluğunu sağlık alanına kaydırmıştır. Sağlık açısından yaşanan zorluklar ile alınan tedbirler sonucunda ekonomik düzende de bozulmalar söz konusu olmuştur. Bu süreçte tüm toplumlarda gerek virüsün yıkıcı etkisi, gerekse ekonomik bozukluklar neticesinde bireylerin psikolojik anlamda da olumsuzluklarla karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür.

Yaşanan süreç bireylerde korku, kaygı ve stres gibi olumsuz duygular oluşmasına neden olmuştur. Ancak pandeminin farklı gruplar açısından farklı risk etmenlerine sahip olması bakımından etkileri de ayrıışmaktadır (Güçlü, 2021: 3). Covid-19 pandemisi ile mücadelede en ön sırada bulunan sağlık çalışanlarının ayrıışan gruplar arasında olduğu görölmektedir.

Birçok kliniğin Covid-19 kliniğine dönüştürölmeye başlaması, virüs hakkında sağlık çalışanlarının yeterli bilgiye sahip olamaması, ekipman yetersizliğı, aile üyelerine virüs bulaştırma korkusu, sürecin öngörölemezliğı, katı güvenlik önlemleri gibi faktörler de eklendiğinde sağlık çalışanları fiziksel olarak etkilenmenin yanı sıra psikolojik olarak da olumsuz etkilenmiştir (Özcan, 2021: 5). Pandeminin ilk dönemlerinden itibaren hızla artan vaka sayıları ve ölüm oranlarındaki yükseklik sağlık çalışanlarının çok yoğun mesailer harcamasına, zor ve stresli bir tecrübe sahip olmalarına neden olmuştur (Kızıloğlu, 2021: 8).

Ayrıca pandemi döneminde virüsün yayılımını engellemek için belirlenen çeşitli tedbirlerin uygulanmasında görev alan kolluk kuvvetleri de pandeminin en ön sıralarında mücadele eden bir kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokağı çıkma kısıtlamalarının olduğu günlerde kurallara uymayanların denetimi, Covid-19 tanısı nedeniyle karantina altına alınan bireylerin karantina kurallarına uyup uymadığının kontrollerinin yapılması ve şehiriçi/şehirlerarası ulaşımında kurallara uymayan vatandaşların tespiti amacıyla yol kontrolü şeklinde uygulama yaparak aktif görev alan kolluk kuvvetleri personelleri de süreçten olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Yetersiz ekipman ve denetimler esnasında Covid-19 tanılı bireylerle temas etme olasılığı kolluk kuvveti personelinin de psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

Bu araştırma, salgınla mücadelede en ön cephede yer alan sağlık çalışanları ile yüksek riskli gruptan olan emniyet mensuplarının Covid-19 döneminde yaşadıkları kaygı, korku ve stres gibi psikolojik problemlerin düzeylerinin belirlenmesi; bu problemlerin katılımcıların çalıştıkları kuruma; demografik özelliklerine ve Covid-19 vakası yaşama durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıda araştırma sonucunda elde edilen bulgular maddeler halinde sıralanmaktadır:

- Araştırmaya katılan sağlık çalışanları ve emniyet mensuplarının Covid-19 kaynaklı kaygı ve korku düzeyleri *düşük* ancak stres düzeyleri *orta* olarak bulunmuştur.
- Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının Covid-19 kaynaklı kaygı, korku ve stres düzeyleri emniyet mensuplarından daha yüksektir. Şurası bir gerçek ki, sağlık çalışanları, emniyet mensuplarına göre salgın döneminde çok daha büyük risk altında kalmıştır. Bu durum hem sağlık çalışanlarının kendisinin hem de sağlık çalışanlarının yakın çevresinin yüksek bulaş riski altında olmasından kaynaklanmıştır. Bu nedenle de sağlık çalışanlarının diğer tüm meslek gruplarına göre daha yüksek riskte yer alması nedeniyle daha yüksek kaygı, korku ve stres hissetmesi normal görülebilmektedir.
- Tüm çalışanlar içerisinde kadınların kaygı, korku ve stres düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir. Toplumsal yaşamda kadınların iş dışındaki geleneksel rolleri gereği evde anne rolü ve evin temel yapı taşı olmasının vermiş olduğu yük nedeni ile kadınların bu süreçten erkeklere göre psikolojik anlamda daha olumsuz etkilendiği söylenebilir.
- Tüm çalışanlar içerisinde bekârların kaygı, korku ve stres düzeyleri evlilere göre daha yüksektir. Covid-19'a yakalanan bireylerin çoğunluğu yüksek ateş, eklem ağrıları, öksürük, ishal gibi ağır semptomlar göstermektedir. Hastalığın bu belirtileri karşısında evde tek başına bu süreci geçirme düşüncesi bekâr çalışanların daha yüksek düzeyde psikolojik olumsuzluk yaşamalarına neden olduğu söylenebilir.
- Tüm çalışanlar içerisinde çocuk sahibi olmayanların kaygı ve stres düzeyleri çocuklu çalışanlara göre daha yüksektir. Çocuk sahibi olan çalışanların çocuklarıyla etkileşim içerisinde olması, onlarla aktiviteler gerçekleştirerek oyunlar oynaması, aile üyeleri ile sosyal paylaşım içerisinde bulunması psikolojik anlamda olmaları daha güçlü kılmış olabilir.
- Tüm çalışanlar içerisinde gençlerin kaygı, korku ve stres düzeyleri yaşlılara göre daha yüksektir. Gençlerin hastalık ve ölümle ilgili deneyimlerinin daha

az olması, kendileri için hayatın neredeyse henüz başlıyor olması bu tür psikolojik etkilenmelere yol açmış olabilir.

- Sağlık çalışanları içerisinde kadınların kaygı, korku ve stres düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir. Sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğunu kadınların oluşturmaları, bu çalışanların da pandemi sürecinde yüksek risk altında kalmaları ve yoğun çalışma şartlarına bağlı olarak iş ve ev arasındaki dengeyi kurmada zorlanması nedeniyle psikolojik anlamda daha olumsuz etkilendikleri söylenebilir.
- Sağlık çalışanları içerisinde bekârların kaygı ve stres düzeyleri evlilere göre daha yüksektir. Covid-19 virüsü ile enfekte olmuş hastaların tedavisinde yoğun mesai harcayan, onlara bakım hizmeti veren sağlık çalışanlarından bekâr olanlarının, kendileri Covid-19 ile karşı karşıya kaldıklarında bakım hizmeti verecek bir yakınlarının olmaması nedeniyle yalnızlık duygusuna kapılabilecekleri ve psikolojik olumsuzluklar yaşama konusunda daha hassas olabilecekleri söylenebilir.
- Sağlık çalışanları içerisinde sağlık personelinin kaygı, korku ve stres düzeyleri doktorlara göre daha yüksektir. Sağlık personeli grubu içerisinde kalan çalışanlar Covid-19 tedavi sürecinde hastalarla daha fazla temas halinde olduğundan yüksek bulaş riski altında kalmaktadır. Bu sebeple sağlık personellerinin doktorlara göre daha yüksek düzeyde kaygı, korku ve stres yaşadığı söylenebilir.
- Emniyet mensupları içerisinde kadınların kaygı, korku ve stres düzeyleri erkeklere göre daha yüksektir. Tüm çalışanlar ve sağlık çalışanlarında da olduğu gibi kadın emniyet mensuplarının ağır çalışma şartlarının yanı sıra evdeki rolleri gereği üzerine yüklenen sorumluluklar nedeniyle psikolojik sağlamlık eşiğinin düşük olduğu ve bu hastalıktan daha çok etkilendikleri söylenebilir.
- Emniyet mensupları içerisinde bekârların kaygı, korku ve stres düzeyleri evlilere göre daha yüksektir. Tüm çalışanlar ve sağlık çalışanlarında da

olduğu gibi bekâr emniyet mensuplarının virüsün ağır semptomlarını tek başına geçirme konusunda daha hassas olabileceklerinden kaygı, korku ve stres düzeylerinin evlilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

- Emniyet mensupları içerisinde ast konumundaki personelin kaygı, korku ve stres düzeyleri üst konumundakilere göre daha yüksektir. Emniyet mensubu ast rütbede çalışan personellerin üst rütbedeki personel tarafından belirlenen plan doğrultusunda işlerin uygulayıcısı ve olaylara ilk müdahale eden grup olmalarından ötürü daha yüksek düzeyde kaygı, korku ve stres yaşadıkları söylenebilir.

- Tüm çalışanlar içerisinde Covid-19’a yakalananların kaygı, korku ve stres düzeyleri yakalanmayanlara göre daha yüksektir. Covid-19 virüsünün yüksek ateş, eklem ağrıları, ishal, öksürük, tat ve koku kaybı gibi ağır semptomları nedeniyle koronavirüse enfekte olan tüm çalışanlar, sağlık çalışanları ve emniyet mensuplarının bu süreçten psikolojik anlamda da olumsuz etkilendikleri söylenebilir.

- Tüm çalışanlar içerisinde yakın çevresinde Covid-19 vakası yaşanan kamu çalışanlarının kaygı, korku ve stres düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir. Hastalığın semptomlarının ağır olması ve özellikle aile bireylerinden yaşlı olanların bu süreci zor atlatması nedeniyle tüm çalışanlar, sağlık çalışanları ve emniyet mensuplarının psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri söylenebilir.

- Sağlık çalışanları içerisinde Covid-19’a yakalananların kaygı, korku ve stres düzeyleri yakalanmayanlara göre daha yüksektir.
- Sağlık çalışanları içerisinde yakın çevresinde Covid-19 vakası yaşanan kamu çalışanlarının kaygı, korku ve stres düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir.
- Enfeksiyon kliniğinde görev yapan sağlık çalışanlarının kaygı, korku ve stres düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir. Pandemi ile birlikte hastanelerde birçok alan enfeksiyon kliniğine çevrilmiş ve bu kliniklerde

alışan personeller koronavirüslü hastalar ile yoğun temas içerisinde bulunmuşlardır. Bu nedenle yüksek bulaş riski altında enfeksiyon kliniklerinde çalışan personellerin psikolojik anlamda da olumsuz etkilendikleri söylenebilir. Çünkü bu kliniklerde hem hastalığa yakalanma olasılığı yüksektir ve hem de hastalığın insanlar üzerindeki tahribatı daha yakından gözlemlenebilmektedir.

- Emniyet mensupları içerisinde Covid-19’a yakalananların kaygı, korku ve stres düzeyleri yakalanmayanlara göre daha yüksektir.
- Emniyet mensupları içerisinde yakın çevresinde Covid-19 vakası yaşanan kamu çalışanlarının kaygı, korku ve stres düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre aşağıdaki hususlar önerilebilir:

- Özellikle yoğun bakım ünitelerinde çalışan sağlık personelinin kaygı, korku ve stres düzeyi yüksek olduğundan rotasyon uygulamasına gidilerek personelin kendisini yinelemesine olanak sağlanması önerilmektedir.
- Kadın sağlık ve emniyet çalışanlarının erkeklere göre daha yüksek düzeyde psikolojik olumsuzluklar yaşadığı görülmüştür. Bu nedenle pandemi dönemi ve sonrasında başta kadın çalışanlar olmak üzere tüm personele psikolojik terapi ve başa çıkma eğitimleri verilmesi ve bu durumla ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir.
- Personellerin psikolojik toparlanma sürecini hızlandırmak adına kurumlarda destek birimlerinin oluşturulması önerilmektedir.
- Çalışanların fiziksel çalışma koşulları iyileştirilerek aşırı veya az iş yükünü ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar önerilmektedir.
- Psikolojik olumsuzluklar üzerinde etkisi olan haftalık çalışma sürelerinin yüksek olması veya yüksek riskli ortamlarda çalışmanın önüne geçmek adına çalışma saatlerinin yeniden düzenlenmesi, risk faktörünün ortadan kaldırılmasına yönelik önlemler alınması önerilmektedir.
- Bireysel anlamda çalışanların koordinasyonu artırmak adına spor yapması, yeme-içme düzeni oluşturması, mecbur kalmadıkça ağrı kesici

tüketmemesi, hayatı iyi tarafından görmeye çalışması, çok yönlü olmak adına işte yüklenilen stres ve gerilimleri başka alanlarda edinilecek hobi ve uğraşlarla dağıtmaya çalışması önerilmektedir.

- Hastalığın bireylere temas etme, tükürük veya hava gibi yollarla bulaşması nedeniyle koruyucu ekipmanlar ve çalışılan ortamların sterilizasyonu konusunda gerekli desteklerin sağlanarak eksikliklerin giderilmesi önerilmektedir.
- Yöneticiler/Kurumlar tarafından gerek sağlık çalışanları, gerekse emniyet personeli için yoğun çalışma şartlarını hafifletici kültürel etkinlikler ile moral motivasyonu artırıcı ortamlar hazırlanması önerilmektedir.
- Çalışmamız sonucunda elde edilen sonuçlar gerek sağlık çalışanları, gerekse emniyet mensuplarının pandemiden psikolojik açıdan nasıl etkilendiklerinin belirlenebilmesi ve bu etkilerle baş etme çalışmalarına yol göstermesi açısından önemlidir. Araştırmamızın örneklemini Erzurum ilinde görev yapan sağlık çalışanları ve emniyet personelleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda koronavirüsün psikolojik etkilerini daha büyük örneklem gruplarında inceleyen araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar R (2021). *Hemşirelerin Covid-19 Korkusu ve İzolasyona Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Açıkel C (2014). 2014 Yılı'nın en büyük salgını: Ebola virüs hastalığı. *Gülhane Tıp Dergisi*, 56, 194-197.
- Afşar F, Erdoğan H, İbrahimoglu Ö, Şaylan B, Köksal Ö (2021). Covid-19 sürecinde sağlık çalışanlarının iş stresi ve örgütsel destek algıları. *Gevher Nesibe J Medical & Heal Sci*, 6(14), 89-96.
- Ahorsu D, Lin C-Y, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH (2020). The fear of covid-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 1537-1545.
- Akkuzu H, Yumuşak FN, Karaman G, Ladikli N, Türkkkan Z, Bahadır E (2020). Koronavirüs kaygı ölçeğinin Türkçe güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 2(2), 63-67.
- Akman Ö, Yıldırım D, Sarıkaya A (2020). Covid-19 pandemisinin hemşirelik öğrencilerinin kaygı düzeylerine etkisi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (12), 379-397.
- Aktaş E (2021). *Covid-19 Virüs Salgınında Sağlık Personelinin Koronavirüs Anksiyetesi ve Ölüm Anksiyetesi Düzeylerinin İncelenmesi*. İstanbul Gelişim Üniversitesi lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Al-Amer R, Malak MZ, Aburumman G, Darwish MM, Nassar MS, Darwish M, Randal S (2020). Prevalence and correlates of psychological reactions among Jordanian nurses during the coronavirus disease 2019 pandemic. *International Journal of Mental Health*, 51(2), 152-163.
- Alkan Ezin A (2017). *Hemşirelerde Anksiyete ve Depresyon Düzeyinin Ölçülmesi*. İstanbul Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Alper Ay F, İçen BT (2021). Türkiye'de covid-19 pandemisinin 3.pik döneminde sağlık çalışanlarının covid-19 kaygısı ve tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(80), 1-14.
- Altun Y (2020). Covid-19 pandemisinde kaygı durumu ve hijyen davranışları. *STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(5), 312-317.
- Altundağ Y (2021). Erken dönem covid-19 pandemisinde covid-19 korkusu ve psikolojik dayanıklılık. *EKEV Akademi Dergisi*, 85, 499-516.
- APA, Amerikan Psikiyatri Birliği, <https://dictionary.apa.org>
- Arpacioğlu MS, Baltacı Z, Ünübol B (2021). Covid-19 pandemisinde sağlık çalışanlarında tükenmişlik, covid korkusu, depresyon, mesleki doyum düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Çukurova Medical Journal*, 46(1), 88-100.
- Arseven AD (2001). *Alan Araştırma Yöntemi*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.
- Arslan G, Yıldırım M, Tanhan A, Buluş M, Allen K (2020). Coronavirus stress, optimism-pessimism, psychological inflexibility and psychological health:

- Psychometric properties of the coronavirus stress measure. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19, 2423-2439.
- Artan T, Atak I, Karaman M, Cebeci F (2020). Koronavirüs (covid-19) salgınında sosyo-demografik özellikler, psikolojik sağlamlık ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, 15(6), 79-94.
- Aslan I, Ochnik D, Çınar O (2020). Exploring perceived stress among students in Turkey during the covid-19 pandemic. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17, 8961. <https://doi.org/10.3390/ijerph17238961>.
- Aslan R (2020). Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve covid-19. *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 8(85), 35-41.
- Aziz A (1990). *Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim*. İletişim Araştırmaları Derneği, Ankara.
- Babayiğit MA, Bakır B (2004). Hiv enfeksiyonu ve aids: Epidemiyoloji ve korunma. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(11), 280-290.
- Bakioğlu F, Korkmaz O, Ercan H (2021). Fear of covid-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2369-2382.
- Balcıoğlu İ (2005). Stres kavramı ve tarihsel gelişimi. *İçinde Medikal Açısından Stres ve Çareleri*, İstanbul Üniversitesi, 09-12.
- Bora A (2019). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygıları ile Ebeveynlerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Budak F, Korkmaz Ş (2020). Covid-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Butcher JN, Mineka S, Hooley JM (2013). *Anormal Psikoloji* (1.Baskı). (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cai H, Tu B, Ma J, Chen L, Fu L, Jiang Y (2020). psychological impact and coping strategies of frontline medical staff in Hunan between january and march 2020 during the outbreak of coronavirus disease 2019 (covid 19) in Hubei, China. *Med Sci Monit*, 26.
- Çalışkan E (2021). *Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Covid-19 Sürecinde Yaşadıkları Koronavirüs Korkusu İle Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişki*. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Çamkerten S, Tatar A, Saltukoğlu G (2020). Sağlık çalışanlarının stres düzeylerinin incelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 7(4), 257-265.
- Canbaz S, Sünter A, Aker S, Pekşan Y (2007). Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi ve etkileyen faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 17(1), 15-19.
- Casagrande M, Favieri F, Tambelli R, Forte G (2020). The enemy who sealed the world: Effects quarantine due to the covid-19 on sleep quality, anxiety, and psychological distress in the Italian Population. *Sleep Medicine*, 75, 12-20.

- Çelik F, Dağlı R (2021). Covid-19 korkusu: Cerrahi ekibin psikolojik durumu üzerine kesitsel bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 35(2), 107-112.
- Chan AO, Huak CY (2004). Psychological impact of the 2003 severe acute respiratory syndrome outbreak on health care workers in a medium size regional general hospital in Singapore. *Occup Med*, 54, 190-196.
- Çınar F, Es M, Bülbüloğlu S (2021). Covid-19 hastalarına bakım veren cerrahi hemşirelerinin stres düzeyleri ve kaynaklarının incelenmesi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 10(1), 85-93.
- Çınar O (2010). Eğitim ve sağlık alanı çalışanlarının iş stresi düzeyleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 101-121.
- Cohen S, Kamarck T, Mermelstein R (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 386-396.
- Çölgeçen Y, Çölgeçen H (2020). Covid-19 pandemisine bağlı yaşanan kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 261-275.
- Coşkun ÖF, Bedir A (2021). Özel güvenlik personellerinin covid-19 kaygı düzeylerinin covid-19 geçmişlerine ve demografik özelliklerine göre incelenmesi. *Journal of Academic Value Studies*, 7(2), 146-156.
- Cüceloğlu D (2018). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cui S, Jiang Y, Shi Q, Zhang L, Kong D, Qian M, Chu J (2021). Impact of covid-19 on anxiety, stress, and coping styles in nurses in emergency departments and fever clinics: A cross-sectional survey. *Risk Manag Healthc Policy*, Feb 15, 14, 585-594
- Demir B, Demir S, Cantürk Doğrul A (2021). COVID-19 salgını sürecinde Türkiye'de endişe, stres, öfke ve korkudaki değişim: Seri-kesitsel takip bulguları. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24, 537-546.
- Dilmen Bayar B, Can SY, Erten M, Ekmen M (2020). Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin depresyon ve stres düzeylerinin belirlenmesi. *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(1), 12-25.
- Doshi D, Karunakar P, Sukhabogi JR, Prasanna JS, Mahajan SV (2021). assessing coronavirus fear in Indian population using the fear of covid-19 scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2383-2391.
- Duman N (2020). Üniversite öğrencilerinde covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437.
- Durmaz Akyol A (2005). Şiddetli akut solunum yetmezliği sendromu (sars) ve korunma önlemleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 21(2), 107-123.
- Durmuş M, Yıldız OF, Köse H (2021). Hemşirelerin koronavirüs korku düzeylerini etkileyen faktörler. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 189-196.
- Elli ÜE (2020). Pandemi ve psikolojik etkileri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Kurumsal Akademik Arşivi*.

- Eren E (2010). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. (12. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Etik Araştırma (2021). <http://etikarastirma.com/tr/icerik/bilgi-merkezi/10>.
- Freud S (1936). *The Problem of Anxiety*. Norton, New York, 1936.
- Gamonal-Limcaoco S, et al (2020). Perceived stress in different countries at the beginning of the coronavirus pandemic. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 54(4), 309-322.
- Gencer N (2020). Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (kovid-19) korkusu: Çorum örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (4), 1153-1173.
- Giordani RCF, Zanoni da Silva M, Muhl C, Giolo SR (2022). Fear of covid-19 scale: assessing fear of the coronavirus pandemic in Brazil. *Journal of health psychology*, 27(4), 901-912.
- Giritli İnceoğlu Y (2020). Covid-19 pandemisi ve medya. *TTB Covid-19 Pandemisi 6.Ay Değerlendirme Raporu*, 632-643.
- Göksu Ö, Kumcağız H (2020). Covid-19 salgınında bireylerde algılanan stres düzeyi ve kaygı düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 463-479.
- Güçlü MH (2021). *Psikolojik Dayanıklılık ve Anksiyetenin Covid-19 Korkusu Üzerindeki Etkisi*. Demiroğlu Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gülina Y, Yumuk Günay G (2020). Presenteeism ve iş stresinin çalışan performansına etkisi: Tekstil sektöründe bir uygulama. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(1), 91-106.
- Gülver, M. (2014). Örgütsel iletişim ve ast-üst ilişkileri. *İçinde Güvenlik Sektöründe Taktiksel Yöneticilik*, Nobel, 25-44.
- Gündüz B, Erkan Z, Gökçakan N (2007). Polislerde tükenmişlik ve görülen belirtiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 283-298.
- Hall MRC, Hall MRC, Chapman MJ (2008). The 1995 kikwit ebola outbreak: Lessons hospitals and physicians can apply to future viral epidemics. *General Hospital Psychiatry*, 30(5), 446-452.
- Honigsbaum M (2009). *Living With Enza: The Forgotten Story of Britain and The Great Flu Pandemic of 1918*. New York. Palgrave MacMillan.
- Hyland P, Shevlin M, McBride O, Murphy J, Karatzias T, Bentall RP, Vallières F (2020). Anxiety and depression in the republic of Ireland during the covid-19 pandemic. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 142(3), 249-256.
- IFRC (2020), Psychosocial Centre, <https://pscentre.org/?resource=9031&selected=single-resource>
- İpekçi B (2021). *Covid-19 Salgınında Sağlık Çalışanlarının Yaşadıkları Korku ve Kaygı Düzeylerinin Mesleki Benlik Saygılarına ve Tükenmişlik Düzeylerine Etkisinin Araştırılması*. İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Işık E (1996). *Nevrozlar-Anksiyete Bozuklukları-Somatoform Bozuklukları-Dissosiatif Bozukluklar-Yapay Bozukluklar*. Ankara: Kent Matbaası.
- Kaptan S (1991). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara.
- Karadayı M (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Algılarında Covid-19 Kaygısının, Korkusunun ve Demografik Değişkenlerin Rolü*. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Karagüven M (1999). Açık kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili bir çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(11), 203-218.
- Karaimamoğlu T (2021). *Ortaçağ Avrupa'sında Salgın Hastalıklar*. (1. Baskı). İstanbul: Selenga Yayınları.
- Karaoğlu N, Bulut S, Baydar A, Carelli F (2009). Aile hekimlerinde durumluk ve sürekli anksiyete düzeyi: bir vaka kontrol çalışması. *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 13(3), 119-126.
- Karasaç H (2021). Covid-19 Sürecinde Korku Kaygı, İş Tatmini ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: *Kırklareli Üniversitesi Örneği*. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Karşahin İ (2020). *Sınıf ve Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Matematik Öğretme Kaygıları ile Öğrencilerin Matematik Kaygılarının İncelenmesi*. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Karasar N (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (2. Baskı). Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Karatay G, Çevik Y, Baş N, Karadağ E, Dal N (2015). Ebola epidemiyolojisi, klinik özellikleri ve hemşirelik bakımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 31(3), 90-98.
- Kasapoğlu F (2020). Covid-19 salgını sürecinde kaygı ile maneviyat, psikolojik sağlık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 599-614.
- Kaya Ş (2020). Yeni koronavirüs enfeksiyonunun yönetiminde toplum temelli önleyici girişimler ve önemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(75), 965-971.
- Kılıç S (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-8.
- Kim JL, Wells W, Vardalis JJ, Joohnson SK, Lim H (2016). Gender difference in occupational stress: A study of the south Korean national police Agency. *Int. J. Law Crime Justice*, 44, 163-182.
- Kıvrak A, Kaya M (2014). Polislerde mesleki tükenmişlik ve problemli personelin işe kazandırılması. *İçinde Güvenlik Sektöründe Taktiksel Yöneticilik*, Nobel, 311-332.
- Kızıloğlu B (2021). *Covid-19 Pandemi Döneminde Cerrahi Birimlerde Çalışan Hemşirelerin Kişilik Özelliklerinin Covid-19 Korkusu, İş Stresi ve Psikolojik Sağlık Düzeylerine Etkisi*. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Köksal ÖY (2021). *Sağlık Okuryazarlığı Düzeyinin Covid-19 Korkusu Üzerine Etkisi*. Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı, Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Küçükali A, Çınar O (2020). Akademisyenlerin covid-19 Algısı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1633-1654.
- Kul A, Demir R, Katmer NA (2020). Covid-19 salgını döneminde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak yaşam anlamı ve kaygı. *Turkish Studies*, 15(6), 695-719.
- Kurnaz, M. (2019). *Bir Tıp Fakültesinde Çalışmakta Olan Asistan Hekimlerin Yaşam Anlamı ve Psikolojik Dayanıklılık Özellikleri ve İlişkili Faktörler*. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıpta Uzmanlık tezi.
- Kurt Demirbaş N, Sevgili Koçak S (2020). 2-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin bakış açısıyla covid-19 salgın sürecinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 328-349.
- Labrague LJ, De Los Santos JAA (2021). Fear of covid-19, psychological distress, work satisfaction and turnover intention among frontline nurses. *Journal of Nursing Management*, 29(3), 395-403.
- Lai J, et al (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3(3), e203976.
- Lee SA (2020). Coronavirus anxiety scale: A brief mental health screener for covid-19 related anxiety. *Death Studies*, 44(7), 393-401.
- Li J, Yang Z, Qiu H, Wang Y, Jian L, Ji J, Li K (2020). Anxiety and depression among general population in China at the peak of the covid-19 epidemic. *World Psychiatry*, 19(2), 249.
- Liu Y, Chen H, Zhang N, Wang X, Fan Q, Zhang Y, Li M (2021). Anxiety and depression symptoms of medical staff under covid-19 epidemic in China. *Journal of Affective Disorders*, 278, 144-148.
- Liu Y, Liu X, Gao B (2020). Mental distress among frontline healthcare workers outside the central epidemic area during the novel coronavirus disease (covid-19) outbreak in China: A cross-sectional study. *Research Square*, 1-15.
- Luceño-Moreno L, Talavera-Velasco B, García-Albuérne Y, Martín-García J (2020). Symptoms of posttraumatic stress, anxiety, depression, levels of resilience and burnout in Spanish health personnel during the covid-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 5514.
- Mart M, Kesicioğlu OS (2020). COVID-19 Pandemi sürecinde ailelerin evde oyun oynamaya ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 945-958.
- Martínez-Lorca M, Martínez-Lorca A, Criado-Álvarez JJ, Armesilla MDC, Latorre JM (2020). The fear of covid-19 scale: Validation in Spanish university students. *Psychiatry Research*, 293, 113350.
- Medicana, <https://www.medicana.com.tr/saglik-rehberi-detay/10462/immun-plazma-nedir-koronavirus-tedavisinde-nasil-kullanilir> (Erişim Tarihi: 13.12.2020).
- Memiş Doğan M, Düzel B (2020). Covid-19 Özelinde Korku-Kaygı Düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 739-752.

- Metin SN (2016). *Emniyet Müdürlüğünde Çalışan Polis Memurlarının Serbest Zaman Değerlendirmesinin Araştırılması*. Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Mistry SK, Ali ARM, Akther F, Yadav UN, Harris MF (2021). Exploring fear of covid-19 and its correlates among older adults in Bangladesh. *Globalization and Health*, 17(1), 1-9.
- Mutlu B (2022). *Pandemi Sürecinde Yoğun Bakım Ünitelerindeki Sağlık Çalışanlarının Koronavirüs Korkusunun Tükenmişliğe Etkisi*. Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Nguyen QA, Tran AD (2021). Job satisfaction and turnover intention of preventive medicine workers in northern Vietnam: Is there any relationship? *Health Services Insights*, 14.
- Okutan M, Tengilimoğlu D (2002). İş ortamında stres ve stresle başa çıkma yöntemleri: Bir alan uygulaması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(3), 15-42.
- Öner H (2021). *Covid-19 Pandemisinin Sağlık Çalışanlarında ve Toplum Üzerinde Yarattığı Travma, Stres, Kaygı ve Depresif Belirtilerin Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisinin Değerlendirilmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Orhan S, Gümüş M (2021). Covid-19 pandemi sürecinde sağlık çalışanlarının bilgi, uygulama ve stres düzeylerinin incelenmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 7(2), 70-77.
- Oruç MA, Ayar N, Yılmaz M, Yavuz E (2021). Covid- 19 pandemisi nedeniyle misafirhane ve otellerde konaklamayı tercih eden sağlık çalışanlarının kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15(4), 769-775.
- Otgonbaatar D, Ts L, Ariunaa D, Tundevrentsen A, Naranbaatar N, Munkhkhund J (2020). Occupational stress in nurse saa - the study provided during the urged pandemic covid-19 quarantine period. *Psychology*, 11(05), 704.
- Özcan G (2021). *Covid-19 Pandemisi Sürecinde Hemşirelerin İş Stresi, İş Doyumu ve Bakım Davranışları Algısı Arasındaki İlişki*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özdin S, Bayrak Özdin Ş (2020). Levels and predictors of anxiety, depression and health anxiety during covid-19 pandemic in Turkish society: The importance of gender. *International Journal of Social Psychiatry*, 66(5), 504-511.
- Özkaya Parlakay A, Kara A (2010). Yeni solunum yolu virüsleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, (53), 59-65.
- Öztürk M, Ertem GT, Kotanoğlu MS, Erdinç Ş, Kınıklı S (2021). Covid-19 pandemisinde görev alan sağlık çalışanlarının algıladıkları sosyal desteğin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine etkisi. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 54(1), 70-77.
- Parıldar H. (2020). Tarihte bulaşıcı hastalık salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30(Ek sayı), 19-26.

- Park CL, Russell BS, Fendrich M, Finkelstein-Fox L, Hutchison M, Becker J (2020). Americans' covid-19 stress, coping and adherence to cdc guidelines. *Journal of General Internal Medicine*, 35(8), 2296-2303.
- Rahman MA, Hoque N, Alif SM, Salehin M, Islam SMS, Banik B, Cross W (2020). Factors associated with psychological distress, fear and coping strategies during the covid-19 pandemic in Australia. *Globalization and Health*, 16(1), 1-15.
- Rajbhandari B, Gurung M, Poudel L, Adhikari A, Shilpakar O, Singh S (2021). Covid stress among Nepal police officers. *Journal of Nepal Health Research Council*, 19(2), 390-395.
- Rehman U, Shahnawaz MG, Khan NH, Kharshiing KD, Khursheed M, Gupta K, Uniyal R (2021). Depression, anxiety and stress among Indians in times of covid-19 lockdown. *Community Mental Health Journal*, 57(1), 42-48.
- Renkal G (2021). *Türkiye ve İsveç Vatandaşlarında Covid-19 Korkusunun Depresyon, Anksiyete, Stres ve Ölüm Kaygısı Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Rodríguez-Hidalgo AJ, Pantaleón Y, Dios I, Falla D (2020). Fear of covid-19, stress, and anxiety in university undergraduate students: A predictive model for depression. *Frontiers in Psychology*, 3041.
- Rossi R et al (2020). Mental health outcomes among frontline and second-line health care workers during the coronavirus disease 2019 (covid-19) pandemic in Italy. *JAMA Network Open*, 3(5), e2010185.
- Salcan S, Sarıkaya B (2020). Covid-19 pandemisinde eczanede çalışan personelin kaygı, uykusuzluk ve depresyon prevalansı. *Turkish Journal of Public Health*, 18(Covid-19 Special), 58-65.
- Sari M (2022). *Sağlık Çalışanlarında Covid-19 Kaygısının İşten Ayrılma Niyetine Etkisi*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Selye H (1976). Stress without distress. In *Psychopathology of Human Adaptation*. Springer, Boston, MA, 137-146.
- Söğütlü Y, Söğütlü L, Gökteş SŞ (2021). Relationship of covid-19 pandemic with anxiety, anger, sleep and emotion regulation in healthcare professionals. *Journal of Contemporary Medicine*, 11(1), 41-49.
- Spielberger CD, Edwards CD, Montouri J, Lushene R (1973). *State-Trait Anxiety Inventory for Children*. Palo Alto, Consulting Psychologists Press.
- Stogner J, Miller B, Mclean K (2020). Police stress, mental health, and resiliency during the covid-19 pandemic. *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 718-730.
- Sundarasan S, Chinna K, Kamaludin K, Nurunnabi M, Baloch GM, Khoshaim HB, Sukayt A (2020). Psychological impact of covid-19 and lockdown among university students in Malaysia: Implications and policy recommendations. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6206.
- Tabachnick LS, Fidell BG (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson, Boston.

- Tapısız OL, Kıykaç Altınbaş S. (2020). Microorganisms existed before us on the blue planet: The history of pandemics. *Türk Kadın Sağlığı ve Neonatoloji Dergisi*, 2(2), 53-69.
- Tavakol M, Dennick R (2011). Making sense of cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2: 53-55.
- TC Sağlık Bakanlığı, Covid-19 Bilgilendirme Platformu. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66113/covid-19.html>).
- TDK, (Türk Dil Kurumu), <https://sozluk.gov.tr/> .
- Tekin A (2021). Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve ekonomik sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(40), 330-355.
- Tekin Atay Ü, Dinçer NN, Uçan Yarkaç F, Öncü E (2020). Covid-19 pandemi sürecinde dış hekimliği uzmanlık öğrencilerinin korku ve anksiyete düzeylerinin değerlendirilmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Dış Hekimliği Dergisi*, 2(3), 86-93.
- TÜBA (2020). 6.Versiyon: Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu. <http://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/6.versiyon-tuba-covid19-kuresel-salgin-degerlendirme-raporu>
- Tülek N, Erdinç Ş (2015). Ebola virüsü hastalığı. *Flora Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Dergisi*, 20(2), 53-73.
- Tunç A, Atıcı FZ (2020). Dünyada ve Türkiye’de pandemilerle mücadele: Risk ve kriz yönetimi bağlamında bir değerlendirme. *Troyakademi*, 5(2), 329-362.
- Turan A (2021). Covid-19 Pandemisi Sırasında Yüksek Risk Altında ve Düşük Risk Altında Çalışan Sağlık Çalışanlarının Tükenmişlik, Kaygı, Depresyon, Algılanan Stres Düzeyi, Somatik Belirtiler, Psikolojik Dayanıklılık, Damgalama ve Travmatize Olma Düzeylerinin Karşılaştırılması. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Türkili S, Uysal Y, Tot Ş, Mert E (2021). Aile hekimlerinde korona virüs salgını nedeniyle yaşanan zorluklar, kaygı ve tükenmişlik durumlarının incelenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15(2), 348-356.
- Türkmen A (2021). Banka personelinin covid-19 korkusunun incelenmesi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 87-92.
- Türkmen N (2022). Sağlık Alanında Okuyan Üniversite Öğrencilerinde Sağlık Okuryazarlığı Düzeylerinin Covid-19 Korkusu Üzerine Etkisi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Umutlu Aydın E (2022). Pozitif Bireysel Faktörlerin Covid-19 Kaygısı İle Olan İlişkisinin Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Yaygın Kaygı Bozukluğu Belirtileri Kapsamında İncelenmesi: Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Covid-19 Kaygısının Aracı Rolü. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Vyas K, Delaney E, Webb-Murphy J, Johnston S (2016). Psychological impact of deploying in support of the us response to ebola: A systematic review and meta-analysis of past outbreaks. *Military Medicine*, 181, 11-12.

- Wang C et al (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (covid-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health*, 17(5), 1729
- Wanigasooriya K, Palimar P, Naumann DN, Ismail K, Fellows JL, Logan P, Ismail T (2021). Mental health symptoms in a cohort of hospital healthcare workers following the first peak of the covid-19 pandemic in the UK. *BJPsych Open*, 7(1), 1-7.
- Worldometer, <https://www.worldometers.info/coronavirus>.
- Yan S et al (2021). Sex differences and psychological stress: responses to the covid-19 pandemic in China. *BMC Public Health*, 21(1), 1-8.
- Yaşar ME, Yalman F, Çelik Ş (2021). Pandemi sürecinde hemşirelerin covid-19 korkusu, güven duygusu ve yardımlaşma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), s.206-226.
- Yeni Elbay R, Kurtulmuş A, Arpacıoğlu S, Karadere E (2020). Depression, anxiety, stress levels of physicians and associated factors in Covid-19 pandemics. *Psychiatry Research*, 290, 113130.
- Yıldırım TT, Atas O, Asafov A, Yıldırım K, Balibey H (2020). Psychological status of healthcare workers during the covid-19 pandemic. *J Coll Physicians Surg Pak*, 30(6), 26-31.
- Yıldız AB, Çat N, Doğu GA (2021). Sporcuların yeni tip koronavirüse (covid-19) yakalanma kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26(4), 453-464.
- Yılmaz D, Karaman D, Yılmaz H (2021). İntörn hemşirelik öğrencilerinin koronavirüs (covid-19) korkusunun aşı karşıtlığına etkisinin incelenmesi. *Jour Turk Fam Phy*, 12(4), 179-191.
- Yolun M (2020). İspanyol gribinin kısa bir öyküsü. *Toplumsal Tarih*, (316), 74-80.
- Zhu Z, Xu S, Wang H, Liu Z, Wu J, Li G, Wang W (2020). Ccovid-19 in Wuhan: Sociodemographic characteristics and hospital support measures associated with the immediate psychological impact on healthcare workers. *E-Clinical Medicine*, 24, 1-11.

EKLER

EK-1: Anket Formu

Bu araştırmanın amacı, özellikle maruziyet riski yüksek olan kamu çalışanlarının (güvenlik ve sağlık çalışanları) **Koronavirüs Salgınının (Covid-19 Pandemisi) Psikolojik Etkileri ile Başa Çıkma** düzeylerini incelemektir. İçtenlikle vereceğiniz cevaplar çalışmamıza önemli katkı sağlayacaktır. Verdiğiniz cevaplar sadece bilimsel çalışma kapsamında kullanılacak olup herhangi bir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır. Lütfen isim yazmayınız. Teşekkür ederiz.

Mahmut ATEŞ (Yüksek Lisans Öğrencisi)
Prof. Dr. Orhan ÇINAR (Danışman)

Medeni durumunuz: Evli () Bekar ()	Çocuğunuz var mı? Evet () Hayır ()
Göreviniz:	Çalıştığınız Kurum:
Meslekteki çalışma süreniz:	Yaşınız:
Eğitim durumunuz: Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü ()	Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
Salgın döneminde Koronavirüs enfeksiyonuna yakalandınız mı?	
Aileniz veya çevrenizden Koronavirüs enfeksiyonuna yakalanan oldu mu?	
Aileniz veya çevrenizden Koronavirüs nedeniyle hayatını kaybeden oldu mu?	
Salgın süresi boyunca Enfeksiyon Kliniği'nde çalıştınız mı (Sağlık çalışanları için):	

Son 2 haftada aşağıda belirtilen durumları ne kadar sık yaşadınız?	Hiç	Nadir, bir veya iki günden az	Birkaç gün	7 günden fazla	Son iki haftada neredeyse her gün
1-Koronavirüs ile ilgili haberleri okuduğum veya dinlediğim zaman başımın döndüğünü ve sersemleştığimi hissettim veya bayılacakmış gibi oldum.	1	2	3	4	5
2-Koronavirüsü düşündüğüm için uykuya dalmada ya da uyumada sorun yaşadım.	1	2	3	4	5
3-Koronavirüs ile ilgili konuları düşündüğümde ya da bu konulara maruz kaldığımda inme inmiş gibi hissettim veya dondum kaldım.	1	2	3	4	5
4-Koronavirüs ile ilgili konuları düşündüğümde ya da bu konulara maruz kaldığımda iştahım kaçtı.	1	2	3	4	5
5-Koronavirüs ile ilgili konuları düşündüğümde ya da bu konulara maruz kaldığımda mide bulantısı ya da mide problemleri yaşadım.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki ifadeler sizin için ne kadar doğrudur?	Hiç	Az	Orta	Doğrudur	Tamamen doğrudur
1-Koronavirüsten çok korkuyorum.	1	2	3	4	5
2-Koronavirüsü düşünmek beni rahatsız ediyor.	1	2	3	4	5
3-Koronavirüsü düşündüğümde ellerim soğuk soğuk terliyor.	1	2	3	4	5
4-Koronavirüs nedeniyle hayatımı kaybetmekten korkuyorum.	1	2	3	4	5
5-Sosyal medyada Koronavirüs hakkındaki hikâyeleri ve haberleri gördüğümde gerilir veya endişelenirim.	1	2	3	4	5
6-Koronavirüse yakalanacağım korkusundan dolayı uyuyamıyorum.	1	2	3	4	5
7-Koronavirüse yakalanacağımı düşündüğümde kalbim hızla çarpmaya başlıyor.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki durumlar sizin için size uygun seçeneği işaretleyiniz, lütfen.	Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça sık
1-Koronavirüs salgınından dolayı, ne sıklıkla rahatsızlık (üzüntülü, altüst olmuş gibi) yaşadınız?	1	2	3	4	5
2-Koronavirüs salgını nedeniyle, ne sıklıkla yaşamınızdaki önemli şeyleri kontrol edemediğinizi hissettiniz?	1	2	3	4	5
3-Koronavirüs salgını nedeniyle, kendinizi ne sıklıkta gergin ve stresli hissettiniz?	1	2	3	4	5
4-Koronavirüs salgını nedeniyle, ne sıklıkta yapmanız gereken şeylerle başa çıkamadığınızı fark ettiniz?	1	2	3	4	5
5-Koronavirüs salgını nedeniyle, ne sıklıkta problemlerin veya zorlukların üstesinden gelemeyeceğiniz kadar biriktiğini hissettiniz?	1	2	3	4	5

Anket bitmiştir, teşekkür ederiz.

Ek-2: Etik Kurul Onayı

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : E.88656144-000-2200209630

ETİK KURUL ONAY BELGESİ

KARAR BİLGİLERİ	Oturum Sayısı : 13 Karar No : 215	Toplantı Tarihi: 07.07.2022	
	Aşağıda bilgileri verilen proje ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu projeyle alakalı yapılacak çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde <i>bilim etiği yönünden sakınca bulunmadığına</i> , Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.		
PROJE - TEZ BİLGİLERİ	Proje - Tez Danışmanı : <i>Prof.Dr. Orhan ÇINAR</i> Proje- Tez Yürütücüsü: <i>Yüksek Lisans Öğrencisi Mahmut ATEŞ</i> Proje - Tez Konusu: <i>"KAMU ÇALIŞANLARININ KORONAVİRÜS HASTALIĞININ PSİKOLOJİK ETKİLERİ İLE BAŞA ÇIKMA DÜZEYLERİ: BİR UYGULAMA"</i>		
	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU		
	Unvanı/Adı Soyadı	Görevi	İmza
	<i>Prof.Dr. Musa BİLGİZ</i>	<i>Etik Kurul Başkan V.</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Sait UYLAŞ</i>	<i>Etik Kurul Başkanı</i>	<i>(İZİNLI)</i>
	<i>Prof.Dr. Adem YILMAZ</i>	<i>Etik Kurul Başkan Yardımcısı</i>	<i>(İZİNLI)</i>
	<i>Prof.Dr. Gökalep Nuri SELÇUK</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Ufuk ŞİMŞEK</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Vedat KAYA</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(İZİNLI)</i>
	<i>Prof.Dr. Dilaver DÜZGÜN</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mahmut ATEŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Çalıştığı Kurum/lar	
Bildiği Yabancı Diller	
E-Posta Adresi	